SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

POŠTARINA PLAĆENA U GOTOVU

KNJIŽEVNE NOVINE

ORGAN SAVEZA KNJIŽEVNIKA JUGOSLAVIJE

BROJ 32 GODINA I | Adresa uredništva i administracije: Francuska 7 — Telefon: 28-098 | BEOGRAD, UTORAK, 21 SEPTEMBAR 1948 | LIST IZLAZI JEDANPUT NEDELJNO UTORKOM | PRIMERAK 3 DINARA

Voleti socijalističku otadžbinu

Jovan POPOVIĆ

Kada se nedavno, na Gramosu, stezao imperijalističko-monarhofašistički obruč oko požrtvovanih boraca Demokratske armije Grčke, srca miliona naših ljudi stezala su se, ali u svesti miliona naših ljudi živelo je uzdanje da se plamen slobode u Grčkoj neće ugasiti. I ti milioni naših ljudi odahnuli su kada su saznali da su grobari slobode u Grčkoj pretrpeli još jedan poraz, da borci za slobodu nastavljaju borbu. Jugoslaviju su imperijalistički lajavci lažno obeđivali da se meša u grčke stvari. To nije istina. Ali je istina da i najprosečniji građanin nove Jugoslavije duboko oseća stvar Grčke, kao stvar međunarodne demokratije, kao svoju stvar. A Koreja? Gde je od Jugoslavije Koreja. Međutim, kako je ona bliska, kad su se milioni naših ljudi obradovali kao nečem svome na vest da je na svetu nastala još jedna zemlja narodne demokratije, da je u Koreji oslobodilačka borba doživela uspeh. Kina, Indonezija, — to nisu geografski pojmovi — to su zemlje u kojima milioni ljudi stradaju i vode borbu za svoju slobodu i za interese naprednog čovečanstva. Da li se to našeg svesnog građanina ne tiče, jer je daleko, jer nema neposredne veze sa našom zemljom? Tiče ga se, jer eto on o tome razgovara ne samo i kod kuće i u tramvaju, nego i pred prodavnicama životnih namirnica, kada bi po »psihologiji maloga čoveka« imao da misli jedino na to koliko će i pošto moći dobiti životnih namirnica.

Jednom sam, po želji jednoga književnika iz inostranstva, pošao s njime da obilazim beogradske pijace, jer je on hteo da »upozna i svakidašnjicu« a ne samo »propagandne objekte« — izgradnje pruga, fabrika i novih gradova. Na pijacama je vladao jedan od povremenih poremećaja u snabdevanju, one su bile prilično prazne. Domaćice su gundale i kritikovale. Išli smo za raznim ženama koje su nosile zembilje, i ja sam gostu prevodio šta one razgovaraju. Mnoge od njih su, između reči o namirnicama, govorile o frontovskim zaduženjima, o međunarodnim političkim pitanjima iz novina i sa frontovskih konferencija. Jedna žena sa zembiljem, koja je izgledala kao najobičnija, najbezličnija građanka, govorila je svojoj susetki da je izabrana u ulični odbor za pomoć grčkom narodu. Dok je to govorila, lice joj je dobilo neki nov izraz svesti o svome značaju — od žene sa zembiljem ona je postala mali državnik. Gostu, koji nije potpuno verovao da sam mu tačno preveo razgovor, objašnjavao sam da je to uticaj našeg Narodnog fronta, naše Partije, da je to vaspitni uticaj naše revolucije kroz oslobodilačku borbu i izgradnju. On to nije potpuno shvatio, kao što vrlo mnogi u inostranstvu dosad nisu shvatili šta je ustvari naš Narodni front, a pogotovu to ne znaju otkako je rezolucija Informbiroa dala svoju proizvoljnu »ocenu« o našoj Partiji i našem Narodnom frontu.

Ima shvatanja da mali narodi prirodno i nužno imaju više interesovanja za politička zbivanja u celom svetu, jer su upućeni da više prate događaje a naročito da više gledaju u velike narode. (Pripadnici velikih nacija, prema tome, imaju prava da ne znaju gde se nalazi i kakva je neka zemlja, da li ona ima kulturu itd.) Ja ne verujem u psihologiju malih naroda, a praksa je dokazala da ima brojno malih naroda koji postaju moralno i politički veliki. Istančano političko interesovanje za sve događaje u svetu nije pojava kod svih malih naroda. Ono mora biti posledica političkog razvitka. Naša narodna revolucija stvorila je kod najširih masa zavidnu političku pismenost.

Da li bi se u našoj zemlji bila razvila oslobodilačka borba da je ona bila samo stihiska, da nije bilo ne samo sposobnog rukovodstva nego i pripreme u svesti masa, a naročito razvijenog političkog interesovanja i osećanja? Naša oslobodilačka borba je bila toliko ne samo teška nego i složena, da ne bi mogla uopšte da se razbukti da nije vođena u isti mah i borba za političko osvešćivanje masa, za izbacivanje iz svesti masa stotina predrasuda, među ostalim šovinističkih predrasuda koje su okupatori i izdajnici hteli da raspire do katastrofalne mržnje.

Ko se ne seća s kolikom strasnošću su čak i obični građani kod nas pratili događaje u Abisiniji, kada je italijanski fašizam otpočeo seriju zavojevačkih pohoda fašizma? Naši ljudi su se uzbuđivali, ushićavali su se svakim uspehom golorukih abisinskih boraca, proklinjali italijanske osvajače, a mrzeli kao sopstvene izdajnike razne rasove, naročito rasa Guksu. Otkud to interesovanje puno ljubavi? Je li to bila neka primitivna simpatija prema primitivnom narodu? Ili je to bila politička svest koju je u široke mase naroda ulila Komunistička partija o povezanosti interesa slobodoljubivih naroda nasuprot imperijalizmu? Kada je u Španiji protiv republikanske vlade izbila kontrarevolucija koju su nemački i italijanski fašisti pretvorili u rat protiv španskog naroda, hiljade naših najsvesnijih i najnaprednijih ljudi, odgajenih Partijom, pošli su da se bore za stvar španskog naroda i međunarodne demokratije, naši pesnici su u ilegalnim pesmama opevali »našu Španiju« a milioni naših ljudi doživljavali s uzbuđenjem sve faze te tragične herojske borbe. Koliko dragih poginulih je pojačalo te krvne veze! Španska sela prestala su biti »španska sela«, ona su postala prisna i bliska kao sopstvena sela. Lideri podle »politike nemešanja«, koji su omogućili fašistima uspeh, bili su omraženi isto kao i domaći prodavci otadžbine.

Zašto se nas ticala Abisinija, Španija, Kina? Kako smo mi mogli reći za Španiju »naša«? Svakako ne iz megalomanskog nacionalizma. U isto vreme su naši narodi bili tlačeni i porobljavani od domaćih monarhofašističkih i petokolonaških režima i vodili nesalomljivu borbu protiv njih. U isto vreme je Komunistička partija vodila najtežu borbu protiv nacionalnog porobljavanja u našoj zemlji. One zemlje su bile »naše« zato što se u njima vodila borba protiv imperijalističkih porobljivača za nacionalnu slobodu i za stvar međunarodne demokratije koju je imperijalizam smrtno ugrožavao. Naša partija i naš predratni Narodni front ulili su širokim narodnim masama svest i osećanje proleterskog internacionalizma, a naročito nepokolebljivu veru u Sovjetski Savez.

Kada su u Prag ulazili nemački tenkovi, oni kao da su gazili po našim srcima. No naša srca su jačala za borbu po svaku cenu. Minhenska poruga ne sme se ponoviti! Bombe bačene na Varšavu rasprskavale su se nad našim glavama još pre no što je nemački fašizam napao našu zemlju. Nas se ticala sudbina Francuske, nas se ticala sudbina svih zemalja.

Za Čehoslovačkom naši ljudi, vaspitani Komunističkom partijom, nisu osećali samo bol. Još pre katastrofe, kad je izgledalo da će se Čehoslovačka braniti, hiljade naših ljudi javljalo se u dobrovoljce da pomognu Čehoslovačkoj. Nezaboravan je miting na Univerzitetu u Beogradu, na kome su reči Iva-Lole Ribara iz hiljada prisutnih istrgle usklik: »Svi ćemo je braniti«!

Da li je bilo beznačajno za stvar međunarodne demokratije hoće li ostati na snazi izdajnički pakt što su ga 1941 s Hitlerom potpisali Maček i Cvetković? O koliko intenzivnom i pravilnom radu Partije svedoči dvadeset sedmi mart! Dvadeset sedmog marta volja naroda, predvođenog Komunističkom partijom, raskinula je taj izdajnički pakt, ma i po cenu najstrašnijih ratnih stradanja. Jugoslavija nije postala satelitska zemlja. Ni izdajnici i prodavci otadžbine, koji su osujetili odbranu zemlje, nisu uspeli da je učine satelitskom. Jugoslavija je iskusila strahote fašističkog napada i poraza kraljevske vojske, ali okupirana i rasparčana Jugoslavija, koja je branila stvar međunarodne demokratije, postala je uskoro istorisko poprište oslobodilačkog rata koji je poveo sam narod pod rukovodstvom Komunističke partije, pod vođstvom Tita, Tita koji je revolucionarno stvorio vojsku i narodnu vlast što ih je u duhu nauke marksizma-lenjinizma predvideo. Znak za ranije dobro pripremani opštenarodni ustanak došao je tačno posle nemačkog napada na Sovjetski Savez. Ustanak za nacionalnu slobodu izbio je u znaku borbe na strani Sovjetskog Saveza kao socijalističke zemlje i uzdanice slobodoljubivih naroda. Oslobodilačka borba naroda Jugoslavije svetlila je u mrak porobljene Evrope, dizala duh antifašista više nego apstraktni pozivi preko radija. Rukovodstvo te borbe bilo je tu, u zemlji, na bojištu ilegalnog i vojničkog fronta, a reči druga Staljina stizale su kao reči najvernijeg saveznika, čije delo zahteva za uzvrat delo, delo koje se može izvršiti samo na licu mesta, uz majstorstvo teorije i praktičnog rukovođenja u osobenim, prvi put datim uslovima. Da li je bila stihijnost i naivnost jugoslovenskih boraca što su verovali u Crvenu armiju dok se ona povlačila, kad je ona bila prostorno strašno daleko a Sovjetski Savez u teškoj situaciji? Nije to bila neka naivna vera, bilo je to svesno uzdanje u zemlju socijalizma, u snagu oslobodilačke Crvene armije, uzdanje koje je u narodne mase ulivala KPJ sa drugom Titom na čelu. Bio je to internacionalizam, socijalistički internacionalizam na delu. Da li su bili pametniji oni koji nisu stavili sve u službu oslobodilačke borbe, oni čiji papirnati internacionalizam nije uspeo da povede narodne mase u borbu za nacionalno oslobođenje i za stvar međunarodne demokratije? Jesu li bili bolji revolucionari oni koji su čekali da se svrši rat, nego rukovodioci oslobodilačke borbe naroda Jugoslavije koji **su poveli usamljeni i goloruki narod da učini, kako je rekao Njegoš, da »bude što biti ne može«?** Bilo je što biti ne može a što je trebalo da bude. I sreća je što je bilo to »što nije moglo biti« a za šta neki drugovi u inostranstvu sada čak kažu da nije ništa ni bilo. No bilo je da je Crvena armija u jesen 1944 srela prvu i jedinu savezničku vojsku na Dunavu, revolucionarnu narodnu vojsku koja je već oslobodila dobar deo Jugoslavije a preko tri godine sama vezivala desetine nemačko-italijanskih divizija sem kvislinških. »Svaka bomba koja padne na nas jedna je bomba manje koja će pasti na gradove Sovjetskog Saveza«, govorili su čak i naši seljaci. Nemački vojnik koji je poginuo u Jugoslaviji nije se mogao boriti protiv Crvene armije. To je bila ljubav za ljubav, to je bio internacionalizam na isuviše stvarnom i teškom delu.

A sada, na ostvarenju onoga što »nije moglo biti« a što je pobedilo, mi, pod istim rukovodstvom, gradimo socijalizam koji mora biti ma koliko to težak posao bio. I branimo solidarnost i prijateljstvo s narodima antiimperijalističkog tabora čak i onda kada nam drugovi iz toga tabora nanose uvrede i nepravde kakve niko ne bi mogao zamisliti, koje bi se našim poginulim herojima činile kao tendenciozni falsifikat zajedničkog neprijatelja.

Borbu za nacionalno oslobođenje naroda Jugoslavije ispod fašističkog ropstva poveli su kod nas internacionalisti. Oni isti koje su bivši monarhofašistički, nacionalističko-izdajnički režimi proglašavali tuđincima bez otadžbine i bez korena u narodu, inostranim (sovjetskim) agentima. Tu borbu su jedino oni mogli povesti i pobedonosno voditi. Otadžbina ni do nemačke okupacije nije bila slobodna, nije bila istinska otadžbina. No komunisti Jugoslavije nisu rekli da je svejedno koja buržoazija vlada, nego su poveli borbu protiv tuđinskog osvajača a time u isto vreme skidali s istoriske pozornice domaću buržoaziju. Otadžbinu su najviše voleli upravo komunisti — internacionalisti. To je po marksizmu-lenjinizmu prirodno, a to je prirodno i po revolucionarnoj praksi. Ne može biti dobar internacionalista ko ne voli svoj narod i svoju zemlju do mere da žrtvuje sebe za vlast naroda u sopstvenoj zemlji. I ne može biti dobar patriota onaj koji interese svoje zemlje i svoga naroda ne povezuje s interesom međunarodnog demokratskog, proleterskog pokreta. Polazeći u borbu za slobodu, mi smo voleli ne samo otadžbinu koju su fašisti osudili na sram i uništenje, nego i buduću otadžbinu koju ćemo stvoriti. I ukoliko više i teže smo se borili, ukoliko smo više žrtava dali, utoliko smo više voleli otadžbinu, otadžbinu koju smo iznova stvarali. Naša ljubav je rasla s dokazima te ljubavi, a dokazi ljubavi prema otadžbini bili su i dokazi ljubavi prema Sovjetskom Savezu, prema narodima koji se bore protiv fašizma.

Naši ljudi, od najvišeg rukovodioca do najobičnijeg borca, drhtali su nad svakom stopom sovjetske zemlje za koju se vodila bitka. Tamo se vodila borba i za nas, još pre no što je Crvena armija stigla do nas. Niko ne zaboravlja ulogu Crvene armije. A kod nas se vodila borba i za Sovjetski Savez i za porobljene narode. Ljubav nije reč — ljubav je delo. Naši borci na frontu i u pozadini strasno su očekivali svaku vest ne samo s istočnog fronta, nego i iz svih okupiranih zemalja: kako se tamo razvija pokret. Još u toku rata je naš prosečno izdignuti čovek prozirao zakulisne mahinacije imperijalista zemalja zapadnih saveznika. Za međunarodni demokratski front od ogromnog je značaja što u Jugoslaviji zapadni imperijalisti nisu dobili ni stope, ni trunke uticaja. Šta bi bilo da nije bilo »ono što biti ne može«, a što neki komunistički rukovodioci u drugim zemljama sad proglašavaju kao nešto što nije bilo — naime, da nije bilo takve oslobodilačke borbe naroda Jugoslavije pod rukovodstvom Centralnog komiteta komunističke partije na čelu s Titom? Ne može se izbrisati ni menjati jedno od najlepših poglavlja istorije.

Je li moguće ne voleti iznad svega svoju otadžbinu koja je u punom revolucionarnom poletu, otadžbinu kojoj herojski borci i herojski trudbenici daju svoj lik? Bilo bi zločin ne voleti je, a ne voleti je nije moguće ni za jednoga čoveka koji učestvuje u njenom oblikovanju. Onaj ko govori o »nacionalizmu« rukovodilaca Komunističke partije Jugoslavije i socijalističke države, taj zaboravlja šta znači revolucionarna praksa i socijalistički patriotizam.

Nema stope zemlje Jugoslavije koja u toku četvorogodišnje oslobodilačke borbe nije zalivena plemenitom krvlju. Nema mesta u čitavoj zemlji gde nije buktao svesni plamen borbe za slobodu, gde nije bar jedan od boraca **herojski poginuo s imenom Tita i Staljina na usnama.** Naši rukovodioci budili su najskrivenije snage naroda, osmišljavali i usmerivali energije, uočavali mogućnosti i ostvarivali ciljeve, dižući te ciljeve sve više i više. Najviši rukovodioci, kao i obični borci, prelazili su skoro čitavu zemlju, ostavljajući svoje stope, kapi svoje krvi i uticaj svoga duha. Milioni krvnih niti vezuju za zemlju naše žive ljude preko poginulih najdražih drugova i bića. Naše najviše rukovodioce sretali su borci i neborci hiljada gradova i sela izbliza, u vatri borbe i pri stvaranju narodne vlasti. Naši najviši rukovodioci rasli su na očigled naroda od revolucionarnih vođa do državnika međunarodnog značaja. Autoritet se sticao u praksi, poverenje se nije moglo iznuditi u najtežoj borbi protiv najrazličitijih otvorenih i maskiranih neprijatelja. Autoritet se sticao pravilnim rukovodstvom i pravilnom akcijom, i jednom stečeni autoritet nije mogao spasavati u slučaju pogreške. Naš narod nema strahopoštovanja prema autoritetima, on ima poverenje i ljubavi prema onima koji steknu njegovo poštovanje. Koliko poginulih rukovodilaca, sahranjenih na raznim stranama zemlje, živi u osećanjima i svesti bezbroj ljudi. Živi rukovodioci vezani su hiljadama neraskidljivih niti s milionskim narodnim masama koje heroizam oslobodilačke borbe nastavljaju heroizmom izgradnje socijalizma.

Rukovodstvo koje je dovelo do pobede oslobodilačku borbu vodi narodne mase u izgradnji socijalizma. Milioni svesnih trudbenika iz dana u dan unose sebe u zemlju, menjajući joj lik, izdižući je iz ranije zaostalosti, ulepšavajući je svojim svesnim snovima. Jučerašnja zamisao danas ima konkretni, materijalni vid, danas fantastična norma sutra je obična, prevaziđena stvar. Što više ostvarenja na putu u socijalizam, to više krvnih veza ima između stvaralaca i zemlje, između radnih masa i rukovodstva. Novi jugoslovenski patriotizam je ponosan, i s pravom — to je socijalistički patriotizam, to je ljubav prema zemlji koja se svesnom voljom stvara, prema zemlji kojoj se, u korist demokratskog, socijalističkog fronta, daje lik što odgovara narodu-heroju nadahnutom Partijom i Titom.

Taj ponos je opravdan, on je čist od svake sujete i preterivanja, on služi na korist prijateljskim narodima i naprednim snagama sveta. Taj ponos obavezuje na još veća dela, taj patriotizam produbljuje internacionalnu solidarnost. U posleratnoj borbi protiv imperijalizma Jugoslavija je dala dragocene priloge stvari demokratskog fronta, a mogla je to učiniti zato što je, kako je rekao sovjetski pesnik Tihonov, »takva kakva jeste«. Sve do skora su i obični građani i najviši rukovodioci raznih zemalja narodne demokratije priznavali Jugoslaviji zasluge koje ona ima i za njihov demokratski razvitak. Rukovodstvo i narod nove Jugoslavije stvorili su uslove za prijatelstvo i sa zemljama čije su vlade u toku rata činile strašne zločine protiv naroda Jugoslavije. Rukovodioci nekih susednih zemalja izražavali su divljenje jugoslovenskoj vladi zbog postupanja s nacionalnim manjinama. Za novu Jugoslaviju ta politika je logična, jer je nacionalno pitanje revolucionarno rešeno u duhu Lenjina i Staljina. No velika je neocenjiva stvar što je Partija uspela da kroz oslobodilačku borbu izgradi tako visoku internacionalističku i demokratsku svest kod najširih narodnih masa, da su one odmah, uprkos ogorčenja zbog zločina fašista ove i one zemlje, prihvatile prijateljstvo s tim narodima. Upravo neki od tih, koji su izražavali svoje divljenje, sada govore o nacionalizmu jugoslovenskog rukovodstva a kod sebe i kod nacionalne manjine u našoj zemlji raspaljuju šovinizam.

Oni koji danas rukovodstvu nove Jugoslavije prebacuju izmišljene grehove čine ne samo nepojamnu i neopravdanu nepravdu Jugoslaviji, nego i međunarodnom demokratskom frontu. Nepojamna je verzija »internacionalizma« koja nekim rukovodiocima zemalja narodne demokratije daje potstreka da gaze čak i najosnovnije međunarodne obaveze prema Jugoslaviji, prema njenim rukovodiocima i građanima, prema svemu što se čak i u običnoj diplomatiji mora poštovati. Da internacionalizam i socijalistički patriotizam ne bi bili papirnate fraze, njih treba dokazati i dokazivati delom. Čudovišna je logika da oni koji su to manje dokazali mogu optuživati one koji su to mnogo više dokazali i **dokazuju to dalje.**

Čehoslovačka policija protiv jugoslovenskih omladinaca

Velibor GLIGORIĆ

Od famozne Rezolucije Informbiroa naovamo, pored neprincipijelne kampanje kleveta u propagandi, vlasti pojedinih zemalja narodne demokratije vezanih s našom zemljom ugovorom o prijateljstvu, saradnji i uzajamnoj pomoći, vrše prema našoj zemlji, našem rukovodstvu i našim građanima postupke koji zaprepašćuju i deluju kao košmarski san. U tim napadima i postupcima čehoslovačke vlasti ni najmanje ne zaostaju, nego se takmiče u takvom paradoksalnom dokazivanju svoje »vernosti internacionalizmu«. Međutim, čehoslovačke vlasti dovele su tu kampanju do čudovišnog vrhunca. One su brutalno, surovo, pokušajem korupcije, primoravanjem i terorom izvršile bezobziran napad na jugoslovenske omladince — učenike u privredi. Vesti koje pristižu iz Čehoslovačke o postupcima tamošnjih policijskih vlasti prema jugoslovenskim omladincima govore da je čehoslovačka policija povela takoreći rat protiv jugoslovenskih omladinaca koje nije uspela nikakvim sredstvima učiniti izdajnicima svoje socijalističke otadžbine i solidarnosti demokratskih naroda.

Naše omladince zatvaraju bez pismenog rešenja, na njih se vrše čitavi strateški ataci opkoljavanja, njih tuku pendrecima, stavljaju u zatvore, ograđuju od intervencije naše Ambasade, — i to samo zato što su verni svojoj otadžbini, ideji socijalizma i svome rukovodstvu. Njihov je zločin što neće da posluže nepravednoj kampanji protiv Jugoslavije, što svojim svesnim i herojskim držanjem opovrgavaju laž da je između naroda i rukovodstva u Jugoslaviji jaz. Oni koji na sav glas pišu i govore o »teroru« protiv naprednih ljudi u Jugoslaviji, upotrebili su najsurovije vidove terora u cilju da skrše savest i svest jugoslovenske omladine, koja je poslata u Čehoslovačku kao zemlju naroda naprednog u nauci i privredi, u zemlju brasku i demokratsku da tamo uče i da tamo svojim odanim radom koriste. To su deca naroda-borca, to je omladina legendarnog radnog poleta, i ta omladina postidela je organizatore čudovišne kampanje. Samo čehoslovačko građanstvo saseća s njom.

Osnovni običaji gostoprimstva teško su povređeni ovim brutalnim postupcima čehoslovačke policije. Jugoslovenski omladinci nisu dali povoda da bi izazvali ovakve postupke koji su ispunjeni mržnjom, krajnje grubom i divljom silom. Omladina u novoj Jugoslaviji odgajena je u ljubavi prema čehoslovačkom narodu i čehoslovačkoj demokratiji. Ona je tu ljubav osvedočila svojim radom, svojim bratskim vezama sa omladinom čehoslovačkog naroda. Nesumnjivo je da čehoslovački narod sa čuđenjem posmatra ovo ničim neizazvano divljaštvo svojih vlasti nad omladincima bratskog jugoslovenskog naroda. Nesumnjivo je da čehoslovačkom narodu mora biti teška činjenica da je omladina bratskog naroda koja je gost u Čehoslovačkoj, prinuđena da u zatvorima Čehoslovačke štrajkuje glađu u znak protesta protiv nasilja i prinude.

Izvesno je da ovakvim neprijateljskim postupcima vlasti Čehoslovačke hoće da se postave između čehoslovačkog i jugoslovenskog naroda, da pocepaju one veze koje su stvorene u zajedničkoj borbi protiv fašizma i imperijalizma i bile produbljene u zajedničkom radu na unapređenju demokratskih republika, u onim onako prisnim zbližavanjima čehoslovačke i jugoslovenske omladine na sletovima i omladinskim radilištima. Tendencija je očevidna, i više je nego jasno kome ovakvi cepački pokušaji mogu poslužiti i služe. Čehoslovački radni narod morao bi zauzeti najoštriji stav prema postupcima svojih vlasti. Ti postupci su protivni i njegovoj ljubavi prema jugoslovenskim narodima, protivni su i njegovoj demokratiji koja je izrasla u borbi protiv takvih nasilničkih metoda, oni su ponižavajući za tekovine kulture čehoslovačkog naroda i za onaj lepi ugled koji Čehoslovačka uživa u jugoslovenskim narodima.

Jugoslovenska omladina odgajena je na velikim tekovinama oslobodilačke borbe protiv fašizma. Ona je odgajena u duhu istoriskog revolucionarnog preobražaja koji je izvršila Komunistička partija u Novoj Jugoslaviji. Ona je i u borbi i u stvaralačkom radu na izgradnji socijalizma pokazala bezbroj primera heroizma, krajnjeg požrtvovanja u kome je blistala vera u veliku sadašnjicu i budućnost svojih naroda. Tu plamenu veru u svoju novu državu, delo i svojih ruku, omladinci su odneli u Čehoslovačku da u njoj steknu više znanja, novo oružje za nove pobede u privrednom unapređenju države. Može li se ta vera, taj plamen plemenitog zanosa ugasiti korupcijom i nasiljem? Mogu li se ti omladinci, među kojima ima i ratne siročadi, ubediti da ono za šta su njihovi narodi ginuli, da sve ono što je značilo herojski podvig u kome su oni bili učesnici i očevidci, da to ili nije postojalo ili da je bilo deplasirano! Jugoslovenski omladinci dali su dokaza da su svi teroristički napadi na njihova ubeđenja, svest i savest besmisleni. Oni su dali dostojan otpor brutalnim ispadima čehoslovačke policije, pokazali su onu moralnu čvrstinu, onu snagu duha, volje i svesti koja je bila osnovna snaga u borbi omladine protiv terora profašističkih i fašističkih diktatora u bivšoj Jugoslaviji. Njih neće ni ovakav postupak odvojiti od čehoslovačkog naroda. Pod udarcima oni kliču Staljinu, Titu, Gotvaldu, bratstvu naroda. Svojim držanjem omladinci Jugoslavije pokazali su da se batinaškim argumentima ne može oboriti istina, niti ono uverenje koje je stvoreno u čoveku živom snagom i logikom stvarnih činjenica.

Izložba dela i rukopisa Augusta Cesarca

U prostorijama Nakladnog zavoda Hrvatske u Zagrebu otvorena je izložba rukopisa i dela književnika Augusta Cesarca.

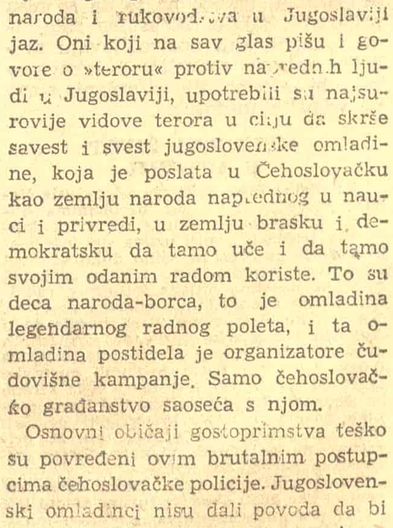

August Cesarec

U osmom razredu gimnazije, pred maturu, uhapšen je August Cesarec zbog učešća u atentatu na bana Cuvaja, komesara »careve kraljevine Hrvatske«. Dve fotografije, koje nose broj policiske kartoteke 2339 od 17-X-1912, prikazuju mladog Cesarca u robijaškom odelu, osuđenog na pet godina robije. Izložen je, sem toga, niz fotografija iz Cesarčevog života: u Sovjetskom Savezu, na frontu u Španiji itd.

Među izloženim pismima nalazi se i jedna dopisna karta na kojoj je naslikana bodljikava žica. Tom kartom, uputili su Cesarcu njegovi prijatelji, španski borci, pozdrave za novu 1941 godinu.

Iz izloženih dokumenata vidi se koliko je muka zadavao policiji revolucionarni rad Augusta Cesarca. U jednom od policiskih dokumenata stoji: »... On je poznat kao izraziti komunista i komunistički agitator. Radi na raširivanju komunističke štampe, te sarađuje u komunističkom časopisu »Borba« ...«

Na izložbi se mogu videti i mnogi časopisi koje je Cesarec uređivao kao i oni u kojima je sarađivao — »Zaštita čovjeka«, »Plamen«, »Književna republika«, »Izraz«, »Danas«, »Savremena stvarnost«, »Književnik« itd. Pored originalnih rukopisa i Cesarčevih prevoda, kao i prevoda njegovih dela na strane jezike, izložena su i izdanja njegovih dela štampanih posle oslobođenja.

NAZIM HIKMET – PESNIK SLOBODE

Oskar DAVIČO

U leto 1937 osuđen je najveći pesnik Turske na 29 godina robije. U očima svojih sudija Nazim Hikmet bio je kriv krivicom svog i svih naroda, jer je pevao sveljudsku ljubav kojom trudbenici sveta vole zemlju Oktobra.

Istina, tada, u vreme izricanja te monstruozne kazne, bejovi i njihove kadije nesebično su se oduševljavali Hitlerovim »novim poretkom«, verujući, da će njegovom pomoći, pomeriti granice Anadolije do Perekopa i dalje, ah, još puno dalje...

Ali od izvesnog majskog dana 1945 nad Brandenburškom se kapijom vije »srpasto-čekićasta« zastava pobede i slobode. Mnogo se otada promenilo i u neposrednom susedstvu granica koje se, ah! nisu pomerile na sever.

Ali punih jedanaest godina traje robijanje Nazima Hikmeta. Vihori rata oduvali su u smrtni zaborav činjenice kudikamo solidnije zidane od bedema seldžuških kazamata, pa ipak ništa još nije poremetilo ni grandomanski kontinuitet begovskih maštarija ni isuviše suptilnu nit razloga koji su odlučili da se osudi pesnik. Istim kapavo ushićenim perima kojima su Jalčini pre Okavea više puta objavili »radosni i konačni pad Staljingrada«, isti jadni Jalčini, istim raskrečenim perima, na isti raskrečeni način, u istim listovima i stupcima koji još pamte njihove zadovoljne komentare povodom koventriranja Beograda, oduševljavaju se danas sopstvenom birzemanskom vernošću demokratskim atomima i ostalim najlon-čarapama. Ako pamćenje ne vara, kao do nedavna — Aušvicom i Fauovima.

Nije moje da šikaniram ma kog turskog Jalčina na temu »vajkadašnje« vernosti Turske ratnim ciljevima Anglo-Amerikanaca. Svakako izvesna doza vernosti daje se nazreti u dosledno odbojnom stavu kojim se u Ankari od strane takozvanih merodavnih preseca svaki pokušaj da se izdejstvuje poništenje kazne Nazima Hikmeta. Uostalom...

Zašto bi se sumnjalo u tu vernost, kad je vernost samom sebi pojava opšta i kad se zna da i psi uvek najradije njuškaju psećim tragom. Konačno i dželati, a kamoli begovske sudije, mogu imati svoje ideale i nije nemoguće pretpostaviti da se znaju da ushićuju tim dželatskim idealima na neki njihov posebni dželatski način i da, na kraju krajeva, tim svojim dželatski idealnim ushićenjima mogu da ostanu verni i sad kad, već maršalizirani, stavljaju noge na kancelariske stolove da se odmore od »hajlova« i drugih ratnih napora.

Ali Nazim Hikmet robija dok novi talasi prekookeanske civilizacije zapljuskuju opore obale Male Azije. Robija, jer izgleda da su pendreci, volovske žile, okovi i omče ostali do daljeg omiljeni intelektualni argumenti kojim i ovi imperijalistički civilizatori kritikuju revolucionarnu poeziju. Kao što ćete se setiti, ta estetska teorija nije baš sasvim nova. Na svojoj su je koži osetili Mühsam i fon Osjecki, u Dahau, gde su podlegli mučenjima ne priznavši s razlogom, malovrednost svoje literature.

Ali ako su i Goran i Racin i Kajuh i još toliko mnogo pesnika od Garsija Lorke do Norman Griga morali svom svojom krvi prosutom preko stihova da potvrde da se revolucionarna tendencija poezije koja je istina, ne može pobiti ni kamom ni plotunima, sve veća popularnost pesama Nazima Hikmeta dokazuje da je i u Anadoliji nemoguće izgraditi zatvor koji bi memlom i debelim pojasom svojih zidova do u nebo izolirao pesnika od njegovog naroda i da je nemoguće i najsvirepijim pandurskim kuš da nagnaju poeziju kad je istina, da bude kuš.

Tišina robijašnice u Brusi neka je još dublja, neka tamo pandurišu najverniji izmećari begova, kroz hiljade brava, preko lokota, reza, raštela i rešetki dostrujaće do pesnika bol i nada njegovog naroda i, iskovane u stihove »od čelika i bisera«, vratiće se narodu da ga bodre i snaže, da mu pomognu da spozna lepotu svoje borbe, da mu pevaju o slavi teškog puta do pobede i slobode.

Trećina ljudskog veka je cena koju Nazim Hikmet plaća za takvu poeziju. Je li pesnik uplašen prestao da peva, je li kuš?

Ne. Mornarički kadet ražalovan zbog učešća u pobuni 1919, borac iz narodnog rata protiv intervenata, moskovski student u 1922 u vreme kad se, da bi se utolila glad, trošilo dnevno po »sto grama hleba i dvadeset tona knjiga«, prijatelj i učenik Majakovskog hapšen u više navrata po povratku u otadžbinu — ostaje dosledan istini i poeziji. Radeći neumorno u zatvoru je napisao najveći deo svoga opusa, stavljajući svu snagu svog neizmernog talenta u službu idealu slobode i kad 1938 piše svoj veliki ep »Smrt Bedretina«, vođe turskog seljačkog ustanka iz 14 veka, ili kad 1940, zahvata epski široko u tematiku »Rata za nezavisnost«, »Pisma« (iz 1946) i »Rubaje« pretstavljaju njegove dalje uspehe. Savladavši krutu, arhaičnu formu turskoarapskih »Rubaja«, kvatrina s rimom koja vezuje prvi i drugi sa četvrtim stihom Nazim Hikmet ih osvežuje formalno sadržajno iskorišćuje da peva osećanja svoje klase.

Iako silom otstranjen iz borbenih redova turskog naroda i odvojen od njega obručem zatvorskog kruga, njegovi se stihovi recituju na ulicama za vreme demonstracija, u tvornicama, po selima, na fakultetima. Njegovi su stihovi uvek u srcu, na usnama i na umu trudbenika. Nazim Hikmet, to je ime koje je zastava i ono se sreće svuda gde se bije boj, prisutno kao suborac uz borca. Taj narodni pesnik zna da između hiljada i hiljada reči nađe baš one dve, tri onih deset koje su u datoj prilici najpotrebnije i najnasušnije drugovima.

Pesme Nazima Hikmeta prešle su granice Turske. Drukčije su ih pomerile. Pravilno, miroljubljivo, protivimperijalističkom pesmom koja, između ostalog, žigoše i lude begovske snove o nasilnom pomeranju granica na sever, i ne samo na sever nego i na jug i zapad. Prevedena na ruski (Bagricki) na francuski i niz drugih jezika, njegova poezija deluje danas svud po svetu.

Eto pelina za žvakanje Venestrumima i Koenima, pinkertonima i pendreklijama, atentatorima na Toljatia i organizatorima atentata, svima koji učestvuju u velikoj protivsovjetskoj i protivnarodnodemokratskoj konspiraciji bez obzira na čin koji su stekli u tom servisu.

Glas poezije Nazima Hikmeta odjekuje danas moćnije i silnije nego pre jedanaest godina.

MEĐU NJIMA

Huverovi argumenti

Herbert Huver, bivši pretsednik republike SAD, preuzeo je brižljivu kontrolu nad osobljem američkih radiostanica. Jedan od rukovodilaca američke radio-službe, Kliford Dur (Clifford Durr), koji je prvi prokazao ove metode »ispitivanja« kao sramne i nepoštene, citira, kao remekdelo Huverovog stila, sledeće njegovo mišljenje o jednom kandidatu kome je odbijena molba za zaposlenje na radiju!

»Godine 1944, dok je rat bio još u punom jeku, molilac je prema obaveštenjima iz jednog nepoznatog izvora, dolazio u dodir sa jednom osobom čiji identitet nije utvrđen, za koju se pretpostavlja da postoji mogućnost da se bavila prosovjetskom delatnošću.«

Iz Trumanove Amerike

* **U Liceju De Witt Clinton, u varoši Bronx, država Njujork,** povučene su iz biblioteke dve knjige, »Focus« i »Gentlmen's agreement« (»Džentlmenski sporazum«), jer se u njima žigoše antisemitizam.

* **Direkcije za nastavu u gradovima Njujork i Detroit** donele su naredbu da se iz svih školskih biblioteka povuče knjiga »Građanin Tom Pejn«, istoriski roman od naprednog američkog pisca Hauarda Fasta.

* **Gospodin Kolin Mac Ewen, upravnik liceja u gradu Džjuel (Jewell) država Oregon,** prinuđen je bio da podnese ostavku zbog toga što je u biblioteci svog zavoda zadržao knjigu »Neobični plod« od Liliane Smit (Lilian Smith), u kojoj se opisuje jedan slučaj linčovanja crnaca.

* **Direkcija za nastavu u državi Kalifornija** dozvolila je upotrebu jednog udžbenika za računicu u državnim školama pod uslovom da se iz knjige izbriše rečenica: »Jedna trećina našeg naroda živi u lošim stanbenim prilikama«. (Ova rečenica uzeta je iz jednog Ruzveltovog govora).

* **Cenzura u varoši Memfis (Memphis), država Tenesi (Tennessee)** zabranila je prikazivanje jednog filma, jer se u njemu vidi kako se crnačka i bela deca zajedno igraju.

Filmske vesti

* **»Konvoj za Murmansk«** — to je naslov filma o sudbini američkog broda koji su torpiljirali nacisti. Autor ovog filma Džon Hauard Losn (John Howard Lawson) nedavno je osuđen na zatvor zbog svojih antifašističkih pogleda.

* **»Pravac Tokio«,** film o ratu protiv Japana i, istovremeno, posvećen odbrani demokratije, neće se prikazivati pred publikom, već će, po naređenju američkog admiraliteta, služiti isključivo kao »trening-film« za upotrebu američkih mornara. Scenarist ovog filma je poznati mladi pisac Albert Maltz, autor knjige »Podzemna struja« i većeg broja drugih romana, pripovedaka, pozorišnih komada i scenarija. Nedavno je Maltz, zajedno sa još devetoricom filmskih radnika, pozvan pred komisiju za ispitivanje antiameričke delatnosti, optužen zbog uvrede Kongresa i osuđen na zatvor.

* **»Unakrsna vatra«** (»Crossfire«), nagrađen na festivalu u Kanu, prvi je američki film u kome se žigoše antisemitizam. Tvorci ovog filma Eduard Dmitrik (Edward Dmytryk) i Edrien Skot (Adrian Scott) najureni su iz studija, stavljeni na crnu listu i otićiće uskoro u zatvor.

* **»30 sekundi nad Tokijom«** proslavlja heroizam američkih pilota i prijateljstvo naroda Kine i Sjedinjenih Država. Autor filma, Dalton Trumbo, izbačen je iz svog studija i u najskorijem vremenu pretstoji mu da bude zatvoren.

* **»Dogodilo se u Burmi«** prikazuje hrabrost običnog američkog vojnika u borbi protiv Japana. Elveh Bisi (Alvah Bessie) i Lister Koul (Lester Cole), autori ovog filma, našli su se na ulici bez posla i očekuju presudu. Isti je slučaj i sa Semjuelom Ornicom (Samuel Ornitz) i Herbertom Bibermanom, scenaristom filma »Novi Orlean«, kao i sa Kingom Lardnerom, autorom filma »Ljudi sutrašnjice«, u kome se žigošu zločini nacista.

U GRČKOJ MONARHOFAŠISTIČKOJ ARMIJI

Neki pojam o moralnom stanju grčke monarhofašističke armije može se dobiti na osnovu naredbe komandanta 17 bataljona majora Butosa iz koje ovde navodimo citate:

»Mi smo konstatovali da se ogromna većina oficira i vojnika svakodnevno pod različitim izgovorima trudi da ostane u pozadini, a kada ih uhvate oni navode potpuno nezasnovane a često čak apsurdne razloge.

Da bi pojačali svoje argumente oni se pozivaju takođe na to da se nisu prilagodili taktici sadašnjeg rata. Ima i takvih koji upotrebljavaju različite nečasne smicalice i lukavstvo kako bi se oslobodili od nošenja slavne vojničke uniforme«.

KULTURNI ŽIVOT U AUSTRIJI

List »Esterajhiše cajtung«, objavljuje članak, posvećen kulturnim problemima Austrije, u kome konstatuje da kriza kulturnog života u zemlji uzima sve više maha i da je ugrožen ne samo duhovni život austriskog naroda, nego i sam opstanak nekoliko desetina hiljada kulturnih radnika, lišenih neophodnih sredstava za život.

Američke okupacione vlasti uvezle su u Austriju i Nemačku prevode književnih dela američkih pisaca u vrednosti od 100.000 dolara i na taj način prinudili austriske izdavače da izdaju isključivo dela strane književnosti, što je austriske književne radnike dovelo u težak materijalni položaj. Austriski glumci, na primer, bili su prinuđeni da se putem plakata obrate austriskom narodu za pomoć.

Prema mišljenju lista, jedini način rešenja krize austriskog kulturnog života leži u približavanju umetnika narodnim masama, održavanju prisnog kontakta sa narodom i odlučnoj rešenosti da ne dozvole da se s njihovom umetnošću postupa kao sa robom.

ZAR NIJE SVEJEDNO

Nedavno je u Vipertalu (Zapadna Nemačka) otvorena izložba radova američkog slikara-futuriste Pola Fontajna. Mesna kritika je na sva usta hvalila njegovo stvaralaštvo i polaskani slikar je, kako saopštavaju novine »Bazler Nahrihten« odlučio da lično poseti izložbu.

Kakvo li je bilo njegovo zaprepašćenje kad je, ušavši u dvoranu, video sva svoja »apstraktna platna« obešena... naglavačke!

SPASONOSNO ŽVAKANJE

Prema saopštenju »Nipon tajmsa« uprava železnica u Tokiju uznemirena ogromnim porastom nesreća na vozovima izumela je vrlo neobično sredstvo za sprečavanje katastrofa: svima mašinistima na vozovima stavljeno je u dužnost da za vreme službe žvaću američku gumu, kako ne bi na poslu zaspali.

KRAJ JEDNE SLAVE

Agencija Junajted pres javlja da je 8 avgusta u Čikagu umrla od gladi nekadašnja poznata operska pevačica Maj de Suza u 66 godini. De Suza je oduševljavala slušaoce Sjedinjenih Država i Evrope u toku prvih desetina XX veka. U poslednje vreme je radila kao čistačica u jednoj školi; prema saopštenju Junajted presa, uzrok njene smrti je »oslabelost organizma zbog nedovoljne hrane«.

Iz zgrade Tokiskog univerziteta bile su istovremeno ukradene zavese sa 134 prozora. Japanska štampa, javljajući o tome, naglašava da je zbog velikog nedostatka manufakture sva pokradena tkanina očigledno otišla na šivenje odela.

U Njujorku je, kako javljaju francuske novine »Kombа«, otvorena međunarodna izložba »apstraktnog slikarstva«, na kojoj učestvuju samo slikari koji imaju za devizu »odvajanje od života«. Na izložbi su bile pretstavljene 663 slike, sve sami plavi kvadrati, crveni krugovi, bledozelene crte.

U Argentini zabranjena sva Balzakova dela. Na »crnom spisku« Balzak stoji uporedo sa nizom pornografskih romana engleskih autora i s »Dnevnikom sobarice« od Mirboa.

Tolstojevi dani

Kako javlja »Literaturnaja gazeta« u SSSR je vrlo svečano proslavljena stodvadesetogodišnjica od dana rođenja velikog ruskog književnika Lava Nikolajevića Tolstoja koja se navršila 9 septembra ove godine. Po celoj Tol-

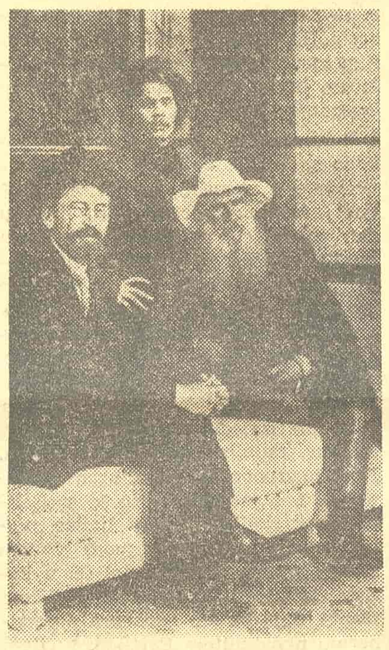

Lav Tolstoj, Maksim Gorki i Anton Čehov

stojevoj otadžbini toga dana su držane svečane večeri, naučne sednice, otvarane izložbe, puštena u narod nova izdanja dela velikoga pisca.

Naročito je svečana proslava bila u Jasnoj Poljani, gde je popravljena kuća u kojoj je Tolstoj živeo, krilo u njoj gde se nalazi književni muzej i druge zgrade na tom imanju. Tih dana se završilo i asfaltiranje bivšeg seoskog puta koji vodi od druma do Jasne Poljane. Ponovo je u čast ove proslave otvorena i škola desetoletka, (gimnazija), koju su nemački fašisti bili srušili, i u njoj je održan veliki miting.

Institut svetske književnosti posvećen Gorkom pri Akademiji nauka SSSR i Državni muzej L. N. Tolstoja držali su dvodnevnu naučnu sesiju gde su pročitana, između ostalih, i predavanja T. Motiljove »O svetskom značaju Tolstoja«, G. Zajceva »Nelegalna boljševička štampa o Tolstoju«, K. Lomunova »Tolstoj u borbi sa dekadentskom umetnošću« i dr.

Tolstojeva dela su i inače za vreme sovjetske vlasti doživela daleko veći broj izdanja nego ranije. 1 avgusta 1948 godine tiraž je bio 29 miliona 177 hiljada primeraka. Među najzanimljivija izdanja ove godine dolaze zbornik »Tolstoj i Rjepin« koji sadrži mnogo Rjepinovih dosad neobjavljenih pisama Tolstoju i ilustracija Rjepinovih za Tolstojeva dela; zatim je u državnom izdanju izišlo »Vaskrsenje«, bogato opremljeno i ilustrovano u 300.000 primeraka i dr.

Na izložbi knjiga i ilustracija posvećenoj stodvadesetogodišnjici od Tolstojevog rođenja koju je organizovala Taškentska Državna javna biblioteka, središno mesto je dato odeljenju »V. I. Lenjin i Tolstoj«. Zasebno mesto je dato i delima Tolstoja i kritičkoj literaturi o njemu na uzbeškom jeziku.

Ovo je samo nekoliko momenata iz svečane velike proslave koja se izrazila u svima granama umetnosti, i bila održavana u svim važnim državnim ustanovama književnog i naučnog karaktera.

Pismo rumunskim brigadirima

Pre godinu dana
u Lašvi, u Doboju, na Vranduku
pesma mladosti je odjekivala
i trobojka se osmehivala,
crvena, žuta, plava...

Posle godinu dana
umukla je pesma;
dlanovima oči krijemo
i ne znamo je li java
ta promukla vika
koja ne potstiče
ni na mir,
ni na rad,
niti na život, niti na ljubav.

Može li ta vika
da zaustavi, da učutka
pesme koje su ponikle
u zore rosne
na obalama hladne Bosne?

Htela bi da se više ne zna,
da se više ne čuje
za naše glasove,
jasne — ko naše oči,
za naše namere,
čvrste,
čvršće nego kamen Bosne. —

Naši glasovi:
stotine,
hiljade,
jedan jedini glas —
»Bratstvo — jedinstvo!«

Šta hoće Virgil Trofim?
Hoće li da svoje izneverimo ruke,
da sestre i braću prevarimo,
da majkama u oči više ne pogledamo,
majkama kojima smo pisali iz Lašve?
Hoće li da naše iščupamo srce,
da ga bacimo,
da ga zakopamo
u šančeve duž pruge Šamac—Sarajevo?

Mi to nećemo,
a ne daju nam
ni šume, ni reke, —
Ne bi više u našoj zemlji ni ptice zapevale,
pomutilo bi se plavetnilo mora
i prokleli bi nas mrtvi drugovi
na Kozari, u Sremu i Drvaru.

Ako on hoće da nas podvoji,
da nam ubije veru
u FNRJ u KPJ,
u Jadran bi onda trebalo da bacimo
sve šine od Šamca do Sarajeva,
trebalo bi da poverujemo
da su gvozdene ove šine
samo igračke,
da poverujemo da lokomotive,
tvornice,
pruge,
traktore,
livnice,
zadruge,
Petogodišnji plan
nisu stvorili Partija,
ljubav prema zemlji Sovjeta,
mladost i naše ruke.

Da poverujemo da smo od straha
Vranduk probili,
od straha pevali,
gradili pijukom i perom
i da smo od straha klicali:
»Bratstvo—jedinstvo!«

Promukloj vici
odgovaraju
hiljade drugova
iz tvornica, iz zadruga
gde cvetaju
obaveze nove,
gde je ponovo
norma prebačena.

Mihaj AVRAMESKU

(Preveo sa rumunskog G. P.)

KROZ STRANE ČASOPISE I LISTOVE

AGENTI VOLSTRITA U NEMAČKOJ KNJIZI

»Novi mir«, mesečni časopis Saveza sovjetskih pisaca, donosi u svom avgustovskom broju članak Ilje Frandkina o posleratnoj nemačkoj literaturi pod naslovom »Borba se nastavlja«. U članku je dat presek savremene nemačke književnosti i iscrpna analiza nekih čvornih tačaka posleratnog nemačkog duhovnog života.

U članku se ističe da bi pod pokroviteljstvom atomskih anglo-američkih »ideologa«, neofašisti u Nemačkoj hteli da iskrivljenim tumačenjem nemačkog društvenog razvitka i istoriskih pouka koje su doživeli nemački ljudi, ponovo stave nemački narod u službu imperijalizma. Najkarakterističniju crtu reakcije u posleratnoj Nemačkoj pretstavlja na idejnom planu težnja da se, pod vidom kritike fašizma, sprovodi svesna duhovna restauracija fašizma, neguju i razvijaju fašističke ideje i osećanja.

Svesno polazeći od lažnog tumačenja suštine fašizma ili sprovodeći kritiku njegovih drugostepenih pojava, advokatima anglo-američke imperijalističke politike još uvek polazi za rukom da šire ideološku maglu, u kojoj se vrlo lako mogu izgubiti i dobronamerni ali politički neiskusni pisci.

Tendencija kritikovanja fašizma, ne sa političkog pa čak ni sa etičkog već sa nekog »estetskog« gledišta, svojstvena je čitavom nizu nemačkih pisaca (Horstu Lomeru, Erihu Kestneru, Hermanu Mostaru itd.). Čak i jedan takav pisac kao što je Ernst Vihert — (koji je u svojim posleratnim delima »Totenvald« i »Govor nemačkoj omladini« dao snažnih, dokumentovanih antifašističkih stranica) — izgubio se u tolikoj meri u savremenoj nemačkoj idejnoj magli, da u tim istim delima, ne shvatajući društvenu suštinu fašizma, smatra glavnim njegovim osobinama — grubost, neotesanost, otsustvo duševne finoće i kulturnih tradicija! U svojim delima E. Vihert tera vodu na mlin fašizma i upušta se u takva filozofiranja (o duhu masa i o psihologiji ljudskog krda, o svetini i o robovima,) koja se fatalno podudaraju sa pojedinim pasusima Hitlerove knjige »Majn kampf«.

Što se tiče otvorenih agenata anglo-američkog imperijalizma u nemačkoj knjizi (Hans Vindiš, Erik Reger i drugi), to su uglavnom slabo maskirani fašisti, koji pod firmom kritike fašizma upravljaju svoje udarce u sasvim drugom pravcu: protiv onih društvenih snaga koje vode stvarnu borbu protiv fašizma, protiv naroda i demokratije, protiv Jedinstvene socijalističke partije i reforma izvršenih u sovjetskoj zoni Nemačke. Za ilustraciju mahinacija takvih nemačkih »pisaca« dovoljna je samo ova rečenica Erika Regera, urednika najreakcionarnijeg amerikanizovanog nemačkog lista »Tagesšpigela«: »Ništa nije smešnije od straha pred reči »firer« samo zato što je kod nas već jedanput postojao upravo takav »firer«!«

To je logičan završetak sofističke, demagoške i lažne kritike fašizma koju sprovode agenti američkog imperijalizma u Nemačkoj. Priželjkivanje novoga srećnijeg »firera« — to je krajnji cilj licemerne kritike fašizma, koja želi njegov povratak.

Agenti američkog imperijalizma u Nemačkoj žele iz demagoških razloga da preuzmu monopol na »pokret otpora« protiv Hitlera čak i na onom području gde se taj pokret najviše i ispoljavao — na polju književnosti. Svakome je poznato da su doslednu antifašističku borbu u nemačkoj literaturi vodili u emigraciji napredni nemački pisci sa Tomasom Manom na čelu. Da bi umanjili njen značaj, neofašisti su izmislili takozvanu unutrašnju emigraciju. Iako su za vreme Hitlera sasvim mirno štampali svoje knjige, ti »unutrašnji emigranti«, kao što su Valter fon Molo, Frank Tis, Manfred Hausman, August Šoltis, Hans Vindiš, Paul Lit i drugi počinju u poslednje vreme da se sve otvorenije javljaju kao monopolisti nemačke antifašističke književnosti. Oni danas »otkrivaju« i »tumače« tajanstveni antifašistički karakter svojih knjiga štampanih za vreme nacionalsocijalizma ma da za vreme Hitlerovog režima ni gestapo ni čitatelji nisu mogli da u tim delima pronađu nikakav tajni »smisao« tim pre što su i suviše dobro bile poznate njihove javne zasluge u službi gebelsovske propagande. »Unutrašnji emigranti« uprli su iz petnih žila da diskreditiraju pisce »spoljne emigracije«. Na najskandalozniji način izrazila se ta tendencija u besomučnoj hajci protiv Tomasa Mana, koju vode, skoro već tri godine, Hausman, Molo, Lit, Tis i drugi. Kako se ta kampanja proteže na »spoljnu emigraciju« u celini, to bi jedini nosioci antifašističkih tradicija u nemačkoj literaturi trebalo da budu bivši polufašistički pisci kao što su fon Molo, Hausman i kompanija.

Ogromna većina knjiga koje sada izlaze u Nemačkoj ne bavi se posleratnom nemačkom stvarnošću, već nacional-socijalističkom epohom.

Nemačkog čoveka muče danas mnogobrojna pitanja: zašto je u Nemačkoj moglo da zagospodari fašističko varvarstvo? Kako se nemački narod odnosio prema fašizmu? Da li je u Nemačkoj uopšte bilo otpora, i ako ga je bilo, zašto taj otpor nije doveo do oslobođenja nemačkog naroda snagom samih Nemaca?

Reakcionarni profašistički pisci odgovaraju na ta pitanja svojom tezom koja se uglavnom svodi na sledeće: fašizam — to je vlast gomile, mase — tj. naroda; fašizam i narod — to je sinonim. I baš zato što je fašizam došao na vlast pomoću naroda, njega narod nije mogao ni da svrgne.

U duhu takvih shvatanja, poseban vid maskiranja istine o fašizmu i borbi protiv njega pretstavlja u savremenom duhovnom životu Nemačke legenda o »aristokratskom antifašizmu«. Prema toj reakcionarnoj izmišljotini glavni junaci antifašističkog pokreta otpora u Nemačkoj bili su isključivo hitlerovski generali, junkeri i sveštenici, a aktivnu delatnost protiv hitlerovske diktature vodila je samo nemačka aristokratija, društvena i duhovna »elita«. Naročito počasno mesto u tom elitnom »pokretu otpora« zauzimaju, naravno, zaverenici koji su 20 jula 1944 godine pokušali atentat na Hitlera. Ta legenda vuče svoj koren s one strane Okeana, od Alena Dalsa (brata zloglasnog Džona Fostera Dalsa), koji je za vreme rata rukovodio američkim špijunskim centrom u Švajcarskoj i držao u svojoj šaci niti ove zavere.

Ta lažna, reakcionarna koncepcija o društvenim snagama antifašističke borbe imala je uticaja na niz posleratnih nemačkih književnih dela. Tako, na primer, u pozorišnom komadu »unutrašnjeg emigranta« Horsta Lange-a »Neron«, pod plaštom istorije staroga Rima, razvija se drama zaverenika od 20 jula 1944. Potpuno smušenim istoriskim paralelama, Langeova drama ima sasvim određenu tendenciju da proslavi hitlerovce tipa feldmaršala fon Viclebena, generalpukovnika fon Beka, admirala Kanarisa i slične, kao glavne heroje antifašističke borbe u Nemačkoj.

Drama Karla Cukmajera »Đavolji general« koja inače sadrži oštre i bespoštedne reči upućene na račun fašista i njihovih satelita, a na nekim mestima otkriva i društvene korene fašizma, kao i prisne veze između kapitalističkih magnata i fašističkih glavešina — posvećena je takođe ljudima 20 jula.

Izmišljotina o »aristokratskom antifašizmu« uzela je tolikog maha da je pod njen uticaj pao i jedan mlad talentovani pisac-komunista, Stefan Hermlin, u pripoveci »Lajtnant Jork fon Vartenburg«.

Ptianje odgovornosti i krivice nemačkog naroda zbog fašističkih zločinstava, pretstavlja takođe jedno od najaktuelnijih motiva posleratne nemačke književnosti i publicistike. Bojeći se da pojavu fašizma u Nemačkoj, istoriske zablude nemačkog naroda i njegovu krivicu analiziraju kao posledicu opšte krize kapitalizma i slabosti imperijalističke buržoazije, nemački neofašisti, uz punu podršku svojih američkih pokrovitelja, izmišljaju sada lažne filozofske teorije. Baš zato što bi, shvativši svoje zablude, nemački narod krenuo putem demokratizacije Nemačke, pitanje krivice izazvalo je žestoke napade od strane reakcije. Karakteristična je u tome pogledu knjiga poznatog nemačkog filozofa-egzistencijaliste Karla Jaspersa, »Pitanje krivice«. Osnovna Jaspersova namera može se formulisati ovako: zašto bi drugi bili bolji? Nečuvene u istoriji zločine nemačkog fašizma, on smatra samo kao izraz opšteg stanja čovečanstva, kao jedan od simptoma opšte krize ljudskog društva. Na taj način, krivica nemačkog naroda trebalo bi samo da je — gola reč. Ona gubi svaki realni sadržaj i utapa se u opšoj krivici čovečanstva. Razume se da je Jaspersova »teorija« postala vrlo brzo popularna u reakcionarnim šovinističkim nemačkim krugovima, ma da ona ne pretstavlja ništa drugo nego obično ponavljanje Spenglerove ideje o »sumraku Zapada«.

U borbi protiv nemačke demokratske književnosti reakcija propagira mišljenje o nepostojanju krivice nemačkog naroda, ili — kao Erik Reger i kompanija — iskorišćavaju pitanje krivice da bi istakli svoju antidemokratsku koncepciju po kojoj je fašizam — tiranija masa! Svu težinu krivice oni bacaju na narod, na milione običnih ljudi, a oslobođen od nje ostaje samo takozvani krem društva, kasta izabranih, »elita«, individualističke i apolitičke ličnosti. Po toj teoriji i u buduće, kao i u prošlosti, pojedinac može samo onda da bude oslobođen odgovornosti za kolektivne prestupe i zločinstva, ako sačuva svoju apolitičnost i individualnost, otcepljenost od kolektiva.

Toj smišljenoj kampanji falsifikata, varanja naroda, služenja imperijalistima i dekadentnih nazora, suprotstavljaju se demokratski pisci nemačke književnosti, u kojoj glavnu ulogu igraju bivši emigranti pisci koji su u toku dvanaest godina fašističke diktature pretstavljali nemačku literaturu u očima sveta. To su većim delom književnici-komunisti. Oko njih se okupljaju pisci-antifašisti iz same Nemačke. O odnosu snaga između demokratskog i neofašističkog tabora u nemačkoj literaturi govore imena: s jedne strane — Man, Beher, Zegers, Volf, Vajzenborn, Hermlin, Bredel, a s druge — razni Hausmani, fon Molo-i, Tisi, Liti, Langei i slične veličine.

Borba demokratskih pisaca Nemačke protiv ideološke reakcije vodi se, pored ostalog, i protiv reakcionarne izmišljotine o aristokratskom karakteru antifašističke borbe i protiv neonacističkih koncepcija o odgovornosti i krivici nemačkog naroda. Ne generali, ne baroni i ne sveštenici, već proletarijat, a u prvom redu radnici-komunisti, bili su nosioci antifašističke borbe u Nemačkoj — to govore dela demokratskih pisaca. Nemački radnik centralna je figura: romana »Sedmi krst« i pripovetke »Saboteri« Ane Zegers, romana »Svako umire usamljen« Hansa Falade, drame »Ilegalci« Gintera Vajzenborna, romana »Kraj Berlina« Hanjca Rajna itd.

Nemačkim demokratskim piscima još pretstoji uporna borba protiv reakcionarnih ideologija i neofašističkih parola, koje se rađaju u Nemačkoj **po porudžbini Volstrita.**

»Još četiri stotine radnih časova za matematiku«

Roksanda NJEGUŠ

— Vidiš, mi smo ti u neku ruku bili gotovi ljudi u proizvodnji. I kad gledaš jednostrano, stid te nekako da u jeku borbe za Petoletku odeš iz proizvodnje, — govori nam Vlasta Ilić. — Baš moje preduzeće stoji pred teškim zadacima. A neko bi mogao da pomisli da bežiš od teškoća...

Vlasta govori uzbuđeno. Plavkasta žila preseca mu čelo, crte duguljastog i energičnog lica postaju dublje, izrazitije, čine ga starijim, ali tamne žive oči gore i dalje mladalačkim sjajem.

— Da bežimo od teškoća — protestira Bora — to niko ne može da pomisli. A zar je mala teškoća za nas bila matura u dve godine? A zar nas mala teškoća čeka — svršiti fakultet! I to — kako treba!

— Jest, al' Petoletka!?

— Pa i podizanje kadrova spada u Petoletku! — rešio je odjednom Bora. Duguljaste, kao ugalj crne oči pobednički gledaju u drugove a snažne je šake savio oko ivica fotelje pa misliš — polomiće je. Bora je bio kovač. Otac ga je naučio tom zanatu i »utuvio mu u glavu da je kovački zanat osnova svih zanata na svetu«. A posle je otišao u slagače.

Sigurno je da se ovi ljudi ne boje teškoća. Ceo njihov život to potvrđuje. Vlasta je iz seljačke sirotinjske kuće otišao u industriju motora. Radio je u Rakovici dugi niz godina, sve do svog odlaska u Kosmajski partizanski odred. Posle rata vratio se u Rakovicu i sem stručnog posla bio u rukovodstvu Fronta, radničke zadruge. Krajem prošle godine Vlasta Ilić postaje direktor fabrike laka i boja u Kneževcu. U to vreme Vlasta je već bio i učenik. Svake večeri dolazio je u Beograd, u školu, vraćao se kasno u noći ali nikad nije odocnio na posao.

A Bora — za svako tromesečje: obaveza, i osam puta redom: udarnik! A kad je osposobio tri sec-mašine za koje su stručnjaci tvrdili da ih treba baciti u staro gvožđe, Bora je napisao pesmu »Mašino stara« i štampao je u »Grafičkom radu«. Da »negde prenese radost što je kipila u duši«.

Između ove dvojice stasitih ljudi sedi skromna tekstilna radnica, Milica Kralj. Oči su joj još podbule, umorne i govore o upornom radu i učenju po noći. Ona je s uspehom položila popravni ispit. Drugovi se okreću, tobože je traže gde je, jer se ona »ne čuje i ne vidi«.

— Ti si plašljivo stvorenje, eto, to ti je. Zato si i imala popravni, — govori joj Bora.

— Ja sam ti takve prirode, — odgovara Milica. — Kad sam videla onu komisiju pred sobom nisam znala ni kako se zovem.

— Ej, ej, — vrti glavom njen školski drug, — pa ti si radnik! Kako smeš da se bojiš?

Tad je Milica planula:

— Boriti se za radnička prava, za našu zemlju, nisam se bojala, znaš i sam. Nego, ovo ti je, tako nešto, — pokušava da objasni Milica.

— Je l' nauka! — hoće Bora da izvede stvar na čistinu, — i to ti je pravo radnika, draga moja. I nju treba hrabro osvajati.

Milica se nasmešila dobrim detinjim osmehom: jest, pravo imaš.

Oca su joj ubili ustaše u Glini »tada kad je dva dana krv tekla«. A majku je već ranije izgubila. Šestoro braće i sestara pobeglo je u Beograd i krilo se u nekom budžaku na periferiji, radilo, služilo, i ležalo na zemlji, kao srdele, jedno uz drugo.

Mirko Šević ušao je k nama sa »Kerempuhom« u ruci. Ovaj dvostruki novator Beogradskog vodovoda, koji je od 1930 do 1937 bio svega tri meseca zaposlen, organizator štrajkova i borac, u oslobođenoj zemlji novator, član narodne vlasti grada i Planske komisije svog rejona — sada je odjednom požalio što se nije upisao na žurnalistiku.

— Pa pogledaj ove u »Kerempuhu«, kako ti oni ovu našu stvar montiraše i u kakvom okviru, — ljutio se i smejao se Mirko.

Anonimni crtač u »Kerempuhu« hteo je da prikaže upravo Mirkov razvitak. A Mirko i njegovi drugovi s pravom primećuju da je afirmacija njihovih napora u ovom listu okrenuta naglavce.

Ali kad govore o svojim profesorima lica im ozaruje čist i nežan osmejak.

— Eh, kakvi su to bili ljudi, u pravom smislu reči ljudi današnjice. Nekima je duša bila u nosu, kako se to kod nas kaže, ali su pored redovnog posla dolazili k nama s takvim oduševljenjem i ponosom za našu radničku gimnaziju da ti je prosto milo bilo što si im učenik.

— Tako su se unosili, — upada oduševljeno Vlasta — tako nas poznavali. Uvek su videli ko je naučio i uvek pomagali.

— A naš čika-Pavle. Uvek nešto takvo kaže da ti sva duša zapeva. Pun humora. I svi smo mu znali astronomiju. Lupne te po ramenu, prinese uvo (malko je gluv) pa onako ko bratu »ispričaj, veli, nešto o suncu...«

— A kako nam je ponekad bilo teško, — priseća se Bora. — Eto ja, celi dan kucam na mašini, pedeset, šezdeset hiljada slova — pa kad uzmem knjigu da učim sve mi titra pred očima. Bilo je momenata kad sam hteo da odustanem. E, nećeš, velim, malodušnosti, pobediću te. A kod kuće imam sina. Sve dobro uči ali nikako ne voli da uredno piše. A ja se setim koliko sam se namučio sa svakojakim rukopisima — švrakopisima i velim njemu: naučićeš ti, sinčiću, uredno da pišeš, ja ti garantujem.

— Svršilo nas je dvadeset i pet. I veruj — pošteno su drugovi učili. A Prva ženska gimnazija nije uvek razumela naše napore. Teško je tamo bilo koristiti očiglednu nastavu. Pobojali se zar za svoje aparate, misle, slomiće se u našim šakama. A zar iko više voli aparate od nas.

Vlasta je razgledao knjige u ormaru i govorio tiho, kao za sebe:

— Čudesno je to bilo. Nekad mi se činilo, pa šta meni, tehničaru, treba da znam koje su noge mušice kraće a koje duže. A posle, vidiš kako su svi ti zakoni prirode i života povezani, a čovek — sila.

Pred perspektivom novih saznanja svi ostaju zadivljeni. I redovno se u razgovoru vraćaju na svoja preduzeća.

— Ja ti sada u preduzeću vodim borbu za izvršenje plana. A tu treba ceo čovek. Inače »na zdravlje mi pita«, posao neće valjati. I tamo, na fakultetu, trebaće ceo čovek. Znači, moramo napustiti proizvodnju za neko vreme a naša zemlja će nam dati stipendiju, svima, mi u to čvrsto verujemo. A to još znači da moramo tako učiti da naknadimo vreme što smo ga proveli studirajući, kad se vratimo u proizvodnju.

— U preduzeću smo bili među prvima. Na fakultetu, mislim, to će biti teže. Ali mi, radnici, možemo svašta da učinimo. No — o tom potom.

— Ja računam, — veli Vlasta, — da još četiri stotine radnih časova dam na matematiku, da uđem sigurno u stvar.

Vlasta je proračunao koliko radnih časova treba još za matematiku, da bi mu baza bila što sigurnija. U njihovom rečniku Plan i Petoletka najčešće se sreću. I radni časovi.

Bori Iliću ne da mira trojka koju je dobio iz srpskog. »Pismeni zadatak vrlo dobar, ali nisam znao sve one zakone...« I on određuje radne časove za »zakone«. Malo vremena mogli su oni da odvoje za čitanje. Sad već nabrajaju dela koja treba pročitati. Oni već misle kako će u januaru polagati hemiju i prave planove kako da savladaju gradivo. Pa se opet njihova pažnja vraća njihovim preduzećima:

— Partija i sindikat agituju među našim drugovima da ih što više pođe u škole opšteg obrazovanja. Išli su ljudi, učili, ali nekima se činilo: eto, učim, koristiće, a dalje — ništa. A sad će videti, naš primer će ih potstaći na veću upornost. Fakultet stoji pred njima.

Milica se odjednom digla:

— U preduzeću imamo konferenciju — daju se obaveze.

Kad su izlazili, Vlasta je zastao kod vrata naše redakcije, koja su pre nekoliko dana bila obojena. Protrljao je lagano i vrlo pažljivo prstom po laku i kimnuo glavom. Bio je zadovoljan proizvodom svoje fabrike.

A čim su izišli Vlasta je rekao:

— Ded, da pokušamo i na fakultetu da budemo novatori.

I nasmešio se.

PIŠU NAM NAŠI ČITAOCI

ISTINA ĆE, DRUŽE, POBEDITI!

Glasu naših naroda protiv besprincipijelnih napada na našu Partiju i našu zemlju pridružuju se i književnici Jugoslavije svesni da uvrede nanete našoj Partiji, da poricanje tekovina naše borbe i lažna svetlost bačena na prave puteve naše izgradnje znače, za njih negiranje svega onog svetlog i valjanog što je postalo nerazdvojna sadržina njihovog rada, njihove umetnosti. Odgovarajući klevetnicima svoje zemlje čistim jezikom poezije oni su našli pravi put do srca svakog našeg čoveka, graditelja nove Jugoslavije. Neke od tih pesama »Književne novine« su objavile, i takvih stihova još će biti, doklegod u srcima naših ljudi bude bilo bola i srdžbe, doklegod se na našu poštenu i bratsku reč i na naš ispravan rad odgovara jezikom kleveta i laži.

Sem stihova naših poznatijih pesnika, redakcija »Književnih novina« primila je i skoro svakodnevno prima dopise i pesme mnogobrojnih čitalaca. Na neposredan i iskren način kazuju naši čitaoci svoja duboko proživljena osećanja, ono što danas misli i oseća svaki naš čovek, koji uvrede nanete našoj zemlji i našoj Partiji oseća kao ranu na svojoj duši, kao ogorčenje i bol svesnog građanina jedne zemlje koja je, na svome putu u socijalizam, toliko doprinela opštoj međunarodnoj stvari proletarijata, stojeći, i danas, lice u lice protiv imperijalista Zapada.

Upućujući svoje stihove, mnogi nam čitaoci u pismima izlažu šta ih je potstaklo na pisanje tih pesama. Tako nam naš čitalac iz Zagreba Ivan Pavković piše:

»Dragi drugovi, potstaknut rezolucijom Informbiroa — klevetama, koje se bacaju na čisto i vedro lice naše slavne Partije, na čast i slavu naših naroda, ja kao — pripadnik kolektiva, koji pobjednički hrli u socijalizam, kao građanin Titove Jugoslavije, bolno sam se zgrozio u duši i nisam mogao, a da taj gnjev ne izrazim, kao odgovor klevetnicima.

Najveća je čast danas biti među onima, koji ma bilo kako dižu svoj vatren protestni glas na podle klevete i laži. — Ponosim se tim što živim u ovoj zemlji, u ove dane, kada se pišu najsvjetlije stranice historije naših naroda kada se ostvaruje naš vjekovni san... Ponosim se tim što sam čestica, što sam član takvog kolektiva, kao što je nova Jugoslavija sa Titom na čelu. Ponos je i dika biti Jugoslaven, ponos je i dika biti graditelj socijalizma, novog života!

Još više me, kao invalida Jugoslovenske armije (u kojoj sam naučio čitati i pisati) vređa negiranje oslobodilačke borbe, u kojoj sam prošao kroz revolucionarnu školu najslavnijih dana naše prošlosti, u kojoj sam naučio kako i koga treba mrziti, kako i koga treba voliti, kako treba voliti čovjeka i svoju domovinu...

I tko onda ne bi digao svoj glas protiv negiranja svega toga? I tko onda ne bi vjerovao u pravilnost linije naše Partije, u ispravnost politike naše vlade? I tko ne bi svim svojim bićem radio na izgradnji socijalizma, kada je sa nama Tito i Partija? Naše djelo, naša stvarnost, činjenice, naša nova socijalistička kultura najbolje će i najjasnije odgovoriti na sve tuđe klevete i laži.

Kao što je nerazrušivo idejno jedinstvo Partije koje se odlučno i najbolje manifestiralo na Petom kongresu — isto tako je i nepokolebljiva moja vjera u pravilnost partiske i državne politike našeg CK, koji je vjeran najuzvišenijim idealima međunarodnog radničkog pokreta, kao najvjerniji suborac CK SKP(b) u borbi za socijalistički preobražaj ljudskog društva. To nitko, nikada i ničim ne može poreći. I ništa nas neće pokolebati na našem životnom putu, na putu u socijalizam. Jer mi smo jedinstveni, jer mi smo armija rada — armija stvaralačkog podviga!«

Ivan Pavković piše poruku u stihovima »onima koji kleveću našu Partiju, našu zemlju i našega druga Tita«. On ih potseća na slavni put naših naroda, borbeni put kroz koji se kovalo bratstvo sa Sovjetskim Savezom: »S Partijom, s Titom, s imenom Staljina, prošli smo kroz sedam oluja, vihora, sedam ljutih bura«. I danas s ponosom kaže Ivan Pavković:

Opet smo
prvi
i trepet i strah
tiraninu —
I opet smo
prvi
na braniku rov!

Drugovi, poručuje Ivan Pavković onima koji pišu klevete, pogledajte naše delo, pogledajte jedinstvo naše Partije, pogledajte našu snagu:

Naš duh živi...
i srce bije —
I poklik
piše
i poklik
čita:
Za Partiju!
za Tita!

»Znaj, druže — poručuje u svojoj pesmi drugi čitalac, L. Lazarević — Partija... to je sve što imam. Ona se u tkivo upila moje, u kucanj srca u zanos vreli, ona me vodi i diže... Ona je reč i misao moja, i delo i korak smeli«. Partija nas uči, piše L. Lazarević, da budemo uvek čvrsti:

da se ne pusti ni suza ni krik;
kad je najteže
da budemo najjači
i da nam pred očima lebdi
uvek
Lenjinov lik!

I Novica Popović, poručnik Jugoslovenske armije piše o svojoj Partiji:

Od tebe mi ništa nemamo draže
ni lepše ni srcu bliže na celom svetu.

U Armiji je i Blagoje Mitrašinović, koji poručuje svima koji klevetaju našu zemlju: doći, pogledaj, uđi u naša bića puna radosti i sreće, pogledaj po našim poljima, oslušni zvuk rudarskih pijuka i pesmu tkača, pogledaj u brojke premašenog plana, u snagu sve novih Železnika: svuda ćeš videti delo Partije i Tita, svuda ćeš naći ljubav za zemlju boljševika.

Jer za našeg čoveka neshvatljivo je da neko može posumnjati u našu ljubav prema Sovjetskom Savezu, u našu odanost Saljinu. U stihovima jednog čitaoca »Književnih novina«, Lj. Bauka, govori se o velikim danima Oslobodilačkog rata, kada se u našem narodu »svuda orila pesma o Staljinu« kada su »sva naša srca bila s njegovim«. A danas, piše Lj. Bauk, kažu da svega toga nije bilo, da nije bilo Titove vojske da nije bilo ofanziva od Triglava do Đjevđelije,

Kažu da koraci nisu nam koraci

Kažu da ne koračamo pravo, već su nam stope uzmak, da su uzmak naši koraci preko polja, preko oranica, preko pruga i auto-strada. Zar su uzmak naše fabrike, traktorske stanice, zvonke pesme naših graditelja? Onima koji to tvrde Lj. Bauk poručuje: neka dođu u kuću i neka se uvere. Neka vide kako svakim danom lepše bašta nam miriše, kako svako naše sutra novi podvig nosi, kako nam je svaki korak bliži velikoj pobedi, pobedi socijalizma.

U stihovima je složeno i »Pismo jugoslovenske djevojke«, poslato našoj redakciji. Piše mlada pesnikinja, G. Gjoševska Organžieva:

Kako da zapjevam,
kako da izlijem —
ovu bol,
ovu bunu
i tugu?

Kako da grlom zabjelim! ..
.....
Zašto nam zemlju kaljaju?
Zašto nam ljubav
Šakom razdiru?

Zar Partija tu da ne živi?
Zar Partija nije Tito?
Zar pjesmu tu da ugušim
i rukom zvuke pokidam?

Dubok je i težak bol naših ljudi kad vide da nam »nanose rane oni koji bi trebalo da vidaju«. Ali je vera stokrato jača, i čvrsta je i sigurna ruka naših ljudi koji grade socijalizam »Nikakve klevete, nikakve laži, nikakve nepravde, ništa ne može da pogazi naš ponos, našu vjeru, našu ljubav«, piše u svojoj pesmi naš čitalac M. Varošanin.

Istina će, druže, pobjediti!

Zoran MIŠIĆ

Poslanica pesniku Nikolaju Tihonovu

Vi ste prošli celu domovinu moju,
videli ste ljude i krajeve njene —
znate šta to znači kad narod u boju
ne žali ni svoje sinove rođene.

Videli ste sela uništena, gola,
širom zemlje moje crna pepelišta,
i znate šta znači taj bol bez prebola,
kad siročad pište bez krova, bez išta.

U noći Evrope svetlele su vatre —
da, besmrtne vatre sa bosanskih brda! —
i nikakva sila ne uspe da satre
ono što ostvari naša volja tvrda.

I ljubav poznaste, ravnu očnjem vidu,
za Staljina, Tita i zemlju Oktobra.
Čitali ste slova, parole na zidu,
al — neka parole! Tu su dela dobra.

I za njih vi znate — znate naša dela;
dela rata, borbe, izgradnje, poleta, —
Zar je iko mogo, do Partija smela,
da razgori oganj sred tamnice sveta?

Mnogo ste videli... i snagom pesnika
svedočanstvo divno kroz rime ste rekli,
i znam da bi mnogi od zlobnih vesnika
na plamenu vašeg stiha se opekli.

Jer, ko to, u teške dane Staljingrada,
ne samo ne klonu, već pokaza pest?
I ko to bi spreman da najteže strada?
»— Jugoslavija, ovakva kakva jest!«

Ko to stvori vojsku, pobedne brigade,
i pokaza čuda hrabrosti, i svest?
I ko to, na delu, nikad ne izdade?
»— Jugoslavija, ovakva kakva jest!«

Ja utehu nađoh u pesmama vašim —
kao sunce one greju grudi moje.
Istina je moćna — i ja se ne plašim!
Oni što je brane — neka se ne boje!

Mnogo ste videli... i snagom pesnika
svedočanstvo divno kroz rime ste rekli,
i znam da bi mnogi od zlobnih vesnika
na plamenu vašeg stiha se opekli...

Tanasije MLADENOVIĆ

KNJIŽEVNI PREGLED

M. PANIĆ-SUREP „SVETLOST ZEMALJSKA"

IZDANJE SRPSKE KNJIŽEVNE ZADRUGE, BEOGRAD 1948

Srpska književna zadruga objavila je, kao prvu zbirku pesama u svom novom izdavačkom radu, sabrane pesme M. Panića-Surepa iz njegovog predratnog i poratnog književnog stvaranja. Ovom zbirkom omogućeno je da se vidi razvitak pesništva M. Panića u celini i da se bolje uoči kuda je taj razvitak usmeren.

Pesme koje je M. Panić pisao u razdoblju između 1934 i 1937 pisane su pod jakim uticajem poezije simbolista. To su pesme sumornih raspoloženja, opustele duše, zlih slutnji, mračnih predosećanja. Neizvesno, nepoznato, neviđeno, snevano, sve ono što je bio redovan poetski izraz uznemirenog i besputnog simbolističkog subjektivizma — naći će se u ovim Panićevim pesmama. U versifikaciji, melodiji i izražajnosti tih pesama odjekuju tonovi i zvukovi već dobro poznati iz poezije simbolističkog pesimizma.

Ono što je lično u tim pesmama M. Panića to je njegovo raspoloženje, izraženo lirski u njima, pred burom događaja 1941. To raspoloženje nije odziv na ustalasanost života naroda, koji je bio bremenit ustankom, ono je određeno subjektivnim stavom pesnika, njegovim zlim slutnjama da će se nešto kobno dogoditi, da je putnik »svirep i zao« u blizini, stvoreno je u strahu od vihora, pustošenja bure, strahu sličnom onome koji brižni seljak ima za useve kad nasluti dolazak grada i oluje. Ono što je još lično u tim pesmama M. Panića, to je da su simbolistički elementi tih pesama kao što su »kob neizbežna«, »ukleta krv«, obojeni folklornim osobinama narodnog sujeverja, sudajama, zavijanjem pasa koje nesreću donosi, zaplitanjem puteva ljudske sudbine.

Sa poemom »Žito« razvitak Panića kao pesnika dobio je drugi smer. On se upućuje seoskoj stvarnosti. On teži da u pesmama bude zavičajan, da bude pesnik Mačve. U temu njegove poezije ulaze selo i seljak. Branko Radičević, Đura Jakšić, Vojislav Ilić, Šapčanin, Grčić Milenko i pesnici koji su pisali pod uticajem Vojislava Ilića posvećivali su svoju poeziju i selu, njegovoj stvarnosti, životu i prirodi. M. Panić, koji se čvrsto drži tradicija srpske poezije iz XIX veka, imao je za uzor i ruske pesnike. Tu je u prvom redu Koljcov, pesnik za koga je Bjelinski pisao da je pravi ruski pesnik, koji je sa najviše umetničkog majstorstva obradio temu seljačkog rada u poeziji. On je uzimao živopisne, karakterističke elemente iz seoskog života i njih pretvarao u impresivno lirsko pesništvo. Njegove pesme su crple i izražajna sredstva i melodiju iz narodne poezije, a da nije pao u podražavanje i kopiranje. Koljcov nije bio samo pesnik narodnog folklora. Njegove pesme odražavale su i tužbu ugnjetenog seljaštva u surovim, varvarskim uslovima ropstva pod carizmom.

Koljcov je iz poezije koja je živela u narodu probirao one elemente kojima je najviše naginjao njegov fini sluh, osetljiv prema lepoti melodije, kao i njegovo razvijeno osećanje ukusa prema lepoti motiva. Njegova pesnička individualnost rasla je nadahnuta čarima ovih lepota. Zbog toga je ona i mogla biti izraz i onoga što je opšte ljudsko, i onoga što je specifično narodno rusko.

M. Panić-Surep je pokušao da od elemenata života sela stvori poeziju koja će imati narodno obeležje. No kod njega je taj pokušaj ostao u usko regionalnim, lokalnim granicama. U težnji da mu poezija bude što autentičnije mačvanska, Panić je koristio one seoske pesme koje se prilagođavaju gozbama, igrankama, mobama, vršidbama, i koje su zbog toga vrlo prigodnog i lokalnog karaktera. On je takođe uvodio u stihove i seoski govor u sirovom stanju, one seoske uzrečice koje mogu da daju atmosferu sela, ali je daju u grubosti, primitivnosti, divljini. U prikazu života sela, Panić je ostao u tradicijama patrijarhalnog gledanja na selo kao na neizdiferenciranu društvenu sredinu. Svi seljaci složno i vredno rade, a plodove njihovog rada grabe oni koji su tuđi selu. Selu je globalno suprotstavljen grad.

»Žito« je, kao poema, himna mačvanskoj plodnoj zemlji i radu mačvanskog seljaka. U drugom delu je ta poema slika grabeži proizvoda zemljoradničkog rada u kapitalističkom društvu. U prvom delu poema ima nešto od onog životnog elana koji nalazimo u stihovima Branka Radičevića kada opisuje berbe u vinogradima, ima ljubavi prema plodu zemlje i zajedničkom radu sa onim radosnim oduševljenjem prema bogatstvu zavičaja koji je imao Janko Veselinović. U tom delu Panić, da bi što više dao seljačke atmosfere, miris i boju sela, upotrebio je i sredstva lokalnog seljačkog pesništva, kao što je na primer u ovim stihovima:

Oj jarane, moj jablane,
Oči moje vrane,
kad me stigneš — u hlad vodi
krijući od nane.

U tom delu pesme, da bi pojačao lokalnu boju dinamike rada mačvanskog seljaka, njegovog zanosa u radu, Panić upotrebi i onaj onako grubo surovi izraz koji se kao britva zabode u poeziju: »Ho-pa. Obori«.

U drugom delu pesme Panić je težio da se kao pesnik izražava prostonarodnim jezikom. Tu je hteo da mu poezija bude razumljiva i seljaku, da postigne u stihu ono za čim je težio mačvanski prozni pisac Janko Veselinović. On je tu na velikom broju mesta uprošćavao izražajna sredstva poezije do te mere da je ona prestala da bude poezija. Primer:

»Ej, bre, rok je davno prošo, —
nisi došo. Kamo pare?«
»De, de, lakše. Rado plaćam,
s interesom brate vraćam« —
zabrinut se ratar češka«.

Takav primitivizam u Panićevoj poemi »Žito« ima sličnosti sa primitivizmom takozvanih »narodnih pesmarica«.

Panić se u drugom delu poeme »Žito«, hoteći da da izraz revolta seljaka (u vernosti koja je bukvalna) protiv onih koji pljačkaju plodove zemljoradničkog rada i sav trud seljaka grabežno odnose, trudio se da taj revolt iskaže pameću, rezonovanjem i afektima »tipično seljačkim«. Oštrica revolta uperena je na one koji su u kapitalističkom ustrojstvu društva u svakodnevnom dodiru sa seljakom. Svi su svrstani u jedan red i na svakoga je izliveno isto ogorčenje. U tom redu je i učitelj (stihovima nemotivisano) zlo prošao.

Za gavranom grakće svraka
čavrljajuć tužbalicu,
žaleći se na platicu
i tražeći pozajmicu.
Za čast smatra kuća svaka
kad počešće u njoj ruča
gos'on uča.

Poema »Ada« je na boljoj pesničkoj visini od poeme »Žito«. U njoj ima osećajnih lirskih opisa prirode i mačvanskog podneblja, ljubavi prema seljaku, sa toplinom skiciranja likova koji su izrasli iz naroda, kao što je lik starog skeledžije Mije. Tema poeme »Ada« slična je temi poeme »Žito«. Posredi je pljačka seoske imovine, u ovom slučaju pljačka sa otmicom, nasiljem i razbojništvom. Ada na Drini koju su od starina obrađivali seljaci, postala je plen pojedinih mačvanskih bogataša koji se odnose prema njoj kao prema spahiskom dobru. A vlast surovo brani tu kapitalističku svojinu, legalizuje je žandarmskim bajonetima. Panić i u ovoj poemi teži da bude što prisniji, intimniji sa životom sela. On to postiže sa izvesnim ilustracijama atmosfere i ambijenta seoske sredine. Ima tu slika koje donesu dah i boju seoskog života:

Ko zna dokle vreme ode,
gde odvuče crnu moru,
kad odjednom u oboru
bik rogonja muklo riknu,
rogovima zamlatara
pomrčinu da iseče.

I u ovoj poemi Panić je hteo da pesnički opiše zadovoljstvo seljaka (bez obzira na imovinske i klasne razlike) sa svojom imovinom i svojim radom, zadovoljstvo sa projom i stočnom hranom, sa drvenom brvnarom, čađavom pleterušom, zadovoljstvo u idiličnosti Veselinovićevog tipa, u radosti i bujnosti skupnog zemljoradničkog rada, da opiše seljaka koji čuva svoju očevinu i živeo bi na njoj u punom materijalnom i drugom blagostanju da nije gradskih izelica i žandarma. Panić se u poemi »Ada« poduhvata da prikaže u sithovima seosku pobunu protiv nasilničke vlasti.

On to čini, služeći se i onom tajanstvenošću, simbolističkim misterijama kojima je bio naklonjen u prvim svojim pesmama, obavijajući velikim brojem zamagljenih stihova sukob seljaka sa žandarmima, socijalne motive toga sukoba. Žandarmi se pojavljuju iz nebuha, bacaju se na čobančad kao kurjaci na jaganjce, odnose ih sobom kao zmajevi u bajci, a Drina, koja je već i u poeziji romantizma morala biti kobna, zloslutna, sva u fantastičnim zagonetkama, baca preko te otmice svoju mističnu legendu. Jedino žandarmska uniforma socijalno konkretno opredeljuje taj napad. Na čelo pobunjenih seljaka stavlja se dotadašnji kmet, »stari Solunac«, a masu pobunjenih seljaka sam pesnik naziva »ruljom« koja juriša u nekom stihiskom besu.

Probuđena krv hajdučka,
raspaljena mržnja slabih,
svest gaženih i varanih
udarcima uzdrmana
od čoveka stvara zvera,
te osveta zla i mučka
godinama uspavana
bičem u boj krdo tera...

Ovakvo tumačenje revolta seljaka idejno je utoliko pogrešnije, što u poslednjoj pesmi poeme, napisanoj u toku rata, pesnik pokušava da ovu pobunu koju je opisao, prikaže kao nagoveštaj oslobodilačke borbe, kao mali uvod u nju.

Iz obeju ovih poema vide se dva metodska nedostatka pesnika. On ne razvija misao, poetska misao ostaje rudimentarna i zbog toga deformiše ono što je bitno u stvarnosti. A u težnji da piše stihove bliske narodu, Panić podleže jednom primitivističkom shvatanju narodnoga, — ne samo što pada u neko anahronično narodnjaštvo, nego čak svesno smatra da je to narodnost. Kao napredan čovek, aktivni učesnik u revolucionarnim istoriskim događajima, Panić će svakako uvideti da takvo idejno osiromašavanje stvarnosti i poezije nije pravi put, a da je narodno ono što je poetski istinito i kvalitetno.

Pesme u ciklusu »Pod crvenom zvezdom« imaju u sebi i sastojke prvih Panićevih pesama i sastojke njegovih dveju poema o seoskom životu, one odzvanjaju tonovima oslobodilačke borbe i izgradnje, ali se u njima još ne vidi suštinskiji preokret ili uspon njegove poezije. Stvarnost revolucionarnog preobražavanja naroda i čoveka još se ne ogleda u njima. Te pesme M. Panića nemaju dovoljno misli i patosa. To nisu pesme koje pokreću, daju poleta, snage, bodrosti, borbenosti. Njih nije nadahnuo »veliki vek«:

Ja bih reči, reči hteo nove
da opevam svoj veliki vek.

Borba za kulturno podizanje Kosova i Metohije

Raketa VULEVIĆ

Posle oslobođenja naša Partija i narodna vlast na Kosmetu našli su se pred vrlo teškim problemima kulturne izgradnje, mnogo težim nego u ostalim oblastima. Kulturno-prosvetni kadrovi delom su pali u oslobodilačkoj borbi, a delom otseljeni, kulturne ustanove (ukoliko ih je bilo) uništene su od okupatora, inventara i drugih nužnih materijalnih sredstava nije bilo. Ali je trebalo početi sa radom na kulturno-prosvetnom polju bez obzira na veličinu zadatka, teškoće i prepreke.

Školstvo je bilo osnova i uslov za trajno rešenje pitanja kulturno-prosvetne izgradnje. Ali je ono pretstavljalo vrlo težak i zamršen problem.

U predratnoj Jugoslaviji bilo je na Kosmetu svega 290 osnovnih škola, sa 635 odeljenja i 657 učitelja. U ovim školama predavalo se isključivo na srpskom jeziku. Skučenost osnovnog školstva na Kosmetu pre rata najbolje ilustruje činjenica da je uoči rata osnovne škole pohađalo svega 32 hiljade učenika, od kojih je svega oko 12 hiljada bilo šiptarske narodnosti.

Međutim, prošle školske godine radilo je 278 srpskih i 398 šiptarskih osnovnih škola, u kojima je učilo 34.567 srpskih i 62.727 šiptarskih učenika, što znači da danas ima više nego pre rata: škola i odeljenja dva puta, učitelja jedan i po put, a učenika skoro tri puta.

Nedostatak školskog prostora jedna je od najvećih prepreka za izvršenje plana rada osnovnog školstva na Kosmetu. Od 579 zgrada, koje služe za osnovnu nastavu, 342 nisu zidane za potrebe škole i od njih 326 ne odgovaraju higijenskim uslovima. Oštrina problema školskog prostora vidi se po tome što je na jednog upisanog učenika osnovnih škola u prošloj školskoj godini padalo svega 0,38 kvadratnih metara školskog prostora. Razume se da nedostatak školskog prostora znatno utiče na redovno pohađanje i uspeh učenika. Činjenica da je od 62.527 upisanih šiptarskih učenika u prošloj školskoj godini svršilo razred svega 27.712, da od onih koji ponavljaju — 14.149 učenika ponavlja zbog neurednog pohađanja škole, rečito govori o tome. A neredovno pohađanje učenika osnovnih škola znatno utiče na porast broja nepismenih.

Mreža srednjih škola na Kosmetu znatno se proširila posle oslobođenja. Pre rata na Kosmetu postojale su svega 4 pune i 4 niže srpske gimnazije, sa 123 nastavnika i 3.300 učenika a prošle školske godine na Kosmetu je radilo 6 srpskih i 5 šiptarskih gimnazija, sa 155 nastavnika, od kojih su 32 Šiptari, i 8.952 učenika, od kojih su 1.345 Šiptari. — Sem realnih državnih gimnazija, na Kosmetu važnu ulogu igraju i progimnazije, kojih je prošle školske godine bilo 13 srpskih i 14 šiptarskih, sa 1.040 srpskih i 702 šiptarska učenika. U progimnazijama rade 28 srpskih nastavnika i 21 šiptarski. Nastupajuće školske godine sve progimnazije biće podignute na stepen nižih gimnazija, što će značiti krupan korak napred u školstvu Kosmeta.

Pre rata na Kosmetu nije bilo učiteljskih škola. Sada, međutim, rade jedna srpska i jedna šiptarska, koje su prošle godine imale 226 srpskih i 107 šiptarskih učenika, a ove godine primiće novih 170 šiptarskih i 130 srpskih učenika. Ove dve učiteljske škole ubrzo će moći potpuno da zadovolje sve potrebe Kosmeta za kvalifikovanim učiteljima.

Pored podesnog školskog prostora, krupan problem kako za osnovne, tako i za srednje škole, pretstavlja nedostatak nameštaja. U mnogim osnovnim, pa i srednjim školama, veliki broj učenika još uvek mora za vreme nastave da sedi na podu, a pismene zadatke da piše na kolenima.

Iako je za rešenje i jednog i drugog problema dosada učinjeno mnogo, ostaje da se učini još mnogo više: biće potrebni napori svih organa narodne vlasti i svih masovnih organizacija da se ova pitanja povoljno reše.

Briga naše narodne vlasti i masovnih organizacija za naše mlado pokolenje ogleda se i u organizovanju i snabdevanju đačkih kuhinja i internata. Prošle školske godine radilo je 12 srednjoškolskih internata, sa 1.176 učenika gimnazija i progimnazija, kao i 58 školskih kuhinja, u kojima se hranilo 7.328 učenika. Veliki broj ovih đačkih kuhinja izdržavao se dobrovoljnim prilozima masovnih organizacija.

Ali veličina napora organa narodne vlasti, masovnih političkih i kulturnih organizacija Kosmeta, najbolje se može videti po uspesima u radu na prosvećivanju širokih narodnih masa, a naročito u borbi protiv nepismenosti. Narodna vlast i masovne organizacije nasledili su od stare Jugoslavije preko 250 hiljada nepismenih, od kojih su više od 200 hiljada Šiptari.

Zahvaljujući poverenju i ljubavi prema novoj Jugoslaviji, iz širokih narodnih nedara Kosmeta izvirali su borci i rukovodioci za narodno prosvećivanje, pronalazila su se i stvarala nužna materijalna sredstva, i borba protiv nepismenosti razvila se na širokom frontu. Frontovske organizacije Kosmeta su u ovoj borbi odigrale, i još danas igraju, presudnu ulogu.

Uspeh u ovom pogledu rezultat je novog odnosa prema kulturi i prosveti uopšte, koji je razvijen kod šiptarskih masa Kosmeta. — Iako su reakcionarni i mračnjački elementi još dosta jaki, oni više nisu u stanju da odlučno utiču na dalji tok razvitka kulture i prosvete na Kosmetu.

Iako Kosmet u kulturno-prosvetnom pogledu još uvek pretstavlja »neuzoranu ledinu« dosadašnji rezultati vrlo su značajni. Oni svedoče o širini zamaha kulturne revolucije u našoj Oblasti. Dok za vreme bivše Jugoslavije za 23 godine nije opismenjeno više od 5 hiljada nepismenih, dotle je već prve godine posle oslobođenja opismenjeno blizu šest hiljada, a samo prošle godine preko 40 hiljada, od toga više od 30 hiljada Šiptara. Od oslobođenja do danas na Kosmetu je opismenjeno preko 35 hiljada Srba i više od 80 hiljada Šiptara.

Pored borbe protiv nepismenosti, kao osnovnog zadatka od čijeg rešenja zavise sva ostala pitanja, u planu borbe za narodno prosvećivanje na Kosmetu ne manju ulogu imaju kursevi opšteg obrazovanja i viši prosvetni tečajevi.

Na višim prosvetnim tečajevima posle rata do danas osposobljeno je 2.200 Šiptara i 2.400 Srba. Od Šiptara koji su završili ove kurseve na Šiptarke otpada svega 368, što svakako nije dovoljno. Kurseve opšteg obrazovanja završilo je svega 800 Srba i 600 Šiptara, među kojima svega 14 Šiptarki. Ovakvi rezultati rada na višim formama narodnog prosvećivanja pokazuju da prava bitka za prosvećivanje širokih narodnih masa Kosmeta tek pretstoji, a da su dosada postignuti rezultati garancija i osnova za sigurnu pobedu. A da bi pobeda bila sigurna i trajna i da bi bila izvojevana što pre, treba još više pojačati uložene napore, u borbu angažovati sve snage i razvijati je po unapred jasno određenom planu, dosledno i energično.

Značajnu formu rada na narodnom prosvećivanju na Kosmetu pretstavljaju frontovske čitalačke grupe, koje igraju naročito pozitivnu ulogu u ideološko-političkom vaspitanju masa.

Tokom prvog polugođa ove godine na Kosmetu je radilo preko 2.700 frontovskih čitalačkih grupa, sa preko 17 hiljada srpskih i 25 hiljada šiptarskih posetilaca. Na čitalačkim grupama pored dnevne štampe, prorađuju se razne aktuelne brošure i diskutuje se o različitim političkim, privrednim i kulturnim pitanjima.

Pre rata na Kosmetu postojalo je svega 56 knjižnica, sa oko jedanaest hiljada knjiga, dok sada ima 242 srpske i 54 šiptarske knjižnice, sa preko 40 hiljada srpskih i šest i po hiljada šiptarskih knjiga. Ovome treba dodati i 5 biblioteka, u kojima ima preko 10 hiljada knjiga srpskih i šiptarskih. Čitaonica bez knjiga na Kosmetu ima oko 50, i u njima se nalazi dnevna štampa, a katkad radio-aparat.

Narodnih univerziteta na Kosmetu ima 23, na kojima je u ovoj godini održano preko 300 predavanja na oba jezika. Narodni univerziteti znatno su pomogli razjašnjavanju pojedinih naučnih i političkih pitanja, i upoznavanju narodnih masa sa političkom situacijom u svetu.

Bioskopi su postali najpopularniji oblik masovnog kulturno-prosvetnog života na Kosmetu. U čitavoj Oblasti ima 16 bioskopa, u kojima je od oslobođenja do danas prikazano preko 2.100 uglavnom sovjetskih filmova, dok je samo u prvoj polovini ove godine prikazano 408 različitih filmova. Dosad je bioskope posetilo preko milion gledalaca, a samo ove godine preko 320 hiljada.

Domovi kulture kao žarišta kulturno-prosvetnog života, još nisu postali presudni činilac u razvijanju kulturno-prosvetnih formi rada. Osam domova kulture, koliko ih ima na Kosmetu, često se, usled nedostatka prostorija, koristi i za druge svrhe.

I pored nedostatka sposobnih kadrova za razvijanje kulturno-umetničkih formi rada, kulturno-umetnički život na Kosmetu posle oslobođenja uzeo je širok zamah. Dok je pre rata postojalo 10 kulturno-umetničkih društava sa 390 članova, dotle sada na Kosmetu rade 16 kulturno-umetničkih društava, od kojih su 6 čisto šiptarska. U ovim društvima aktivno radi preko 750 članova. Dramske, horske, muzičke, recitativne i druge sekcije ovih društava daju posebne ili zajedničke priredbe. Samo ove godine ova društva dala su preko 200 priredbi u selima i gradovima. Rad kulturno-umetničkih društava znatno dopunjuju 67 seoskih diletantskih grupa, sa više od 1.000 aktivnih članova.

Kao plod sve bujnijeg kulturno-prosvetnog života, na Kosmetu se znatno razvila novinarska i štamparska delatnost. Sve masovne organizacije, pa i pioniri, imaju svoje listove ili mesečnike, u kojima se tretiraju razni problemi Oblasti sa gledišta konkretnih društvenih, političkih i ekonomskih uslova. Dok šiptarski narod pre rata nije smeo progovoriti ni jednu šiptarsku reč, pa ni kazati da je Šiptar, danas se na šiptarskom jeziku izdaje pet raznih glasila, a šiptarski jezik ravnopravan je sa srpskim.

Narodno pozorište, koje će ove jeseni početi sa radom u Prištini, popuniće veliku prazninu u kulturno-prosvetnom životu Kosmeta. Pozorište će imati i šiptarski folklorni ansambl, koji će davati priredbe na šiptarskom jeziku, i negovati folklor Kosmeta, koji je neobično raznovrstan i bogat.

Prosvetno odeljenje Oblasnog narodnog odbora planira za nastupajuću školsku godinu još širu kulturno-prosvetnu delatnost. Iduće jeseni, zime i proleća treba da se opismeni 122 hiljade nepismenih, i time likvidira nepismenost kod lica do 45 godina starosti: na nižim prosvetnim tečajevima biće obuhvaćeno deset hiljada opismenjenih, među kojima 4.400 Šiptara, dok će se na višim prosvetnim tečajevima obuhvatiti 1.700 Šiptara Na prosvetnim tečajevima će se obuhvatiti i oko dve hiljade Šiptarki. — S obzirom da će za borbu protiv nepismenosti biti angažovane sve snage, a naročito prosvetni radnici, kursevima opšteg obrazovanja neće moći biti posvećena velika pažnja: na njima će se osposobiti svega 700 opismenjenih i to u sreskim mestima. — Tokom naredne godine otvoriće se 264 nove knjižnice i čitaonice, od kojih će 128 biti šiptarske. To će biti veliki korak unapred za širenje prosvete na Kosmetu.

I školska mreža iduće školske godine biće znatno šira. U 28 zabavišta, od kojih će 13 biti šiptarska, učiće preko 1.400, pretškolske dece, od kojih 830 Šiptarki. Naredne školske godine radiće 405 šiptarskih i 299 srpskih osnovnih škola, sa 35.255 srpske i 80.823 šiptarske dece. Od ovih učenika samo u prvom razredu biće preko 9 hiljada srpske i oko 30 hiljada šiptarske dece. — Iduće školske godine na Kosmetu će raditi 25 srpskih i 24 šiptarske gimnazije sa 7.280 srpskih i 3.090 šiptarskih učenika. Dve učiteljske škole pohađaće 280 srpskih i 260 šiptarskih učenika.

Iako na kulturnom preobražaju Kosova i Metohije ima da se uradi još mnogo, iako do konačnog cilja stoje mnogobrojne teškoće subjektivne i objektivne prirode, Kosovo i Metohija nesumnjivo su već do sada učinili ogroman korak napred u pravcu izjednačenja sa ostalim kulturno uzdignutijim krajevima naše zemlje. Kosmet je već dobio sopstvenu tehničku inteligenciju u velikoj meri, potrebe za srednjim i nižim kadrom intelektualaca biće ubrzo zadovoljene, široka mreža kulturnih ustanova obuhvatila je i najzabačenija sela Kosmeta, a široke narodne mase obuhvaćene su intenzivnom kulturno-prosvetnom delatnošću. Te činjenice svedoče o tome da će i Kosmet, pastorče bivše Jugoslavije, u novoj Jugoslaviji brzo postati kulturno uzdignuta i privredno napredna Oblast.

Kad stihovi treba da s najviše elana i života bace ozareni poklič narodu, oni su šturi, malokrvni, bezbojni.

Poleti, ptico, pričaj svetu
o našoj svetoj borbi, klikći
o narodima u poletu
što će sve međe prevazići.

Poema »Prolećna reportaža« sadrži crte nove stvarnosti preobraženog sela, sa traktorom i domom kulture, ali i ta pesma koja je pozdravna poljoprivrednom prosperitetu u novim uslovima i koja treba da ima poentu u pozivu na nove pobede, svršava se starom seljačkom brigom: »Sad samo kiša usev da zalije«. Stihovi u pesmi »Oči palog druga« zadržali su crv knjiške melanholije iz faze simbolizma pesništva M. Panića.

O voljene oči mrtvog druga,
našu borbu ni smrt ne stišava.
Sjajte jače! Jeziva ste duga
što cilj živom oku ocrtava.

Međutim, u pesmama kao što su »Kolo na Terazijama«, »Pesma o velikoj žetvi« pesnik se poduhvatio da nadahnuto opeva događaje u našoj zemlji koji su revolucionarno izmenili lice stvarnosti. U velikom delu tih stihova ima pobedničkog triumfa, živog doživljavanja velikih zamaha i podviga u stvaralaštvu. Ono što im nedostaje, to je produbljena i razvijena poetska misao. I mislima i izražajno pesnik ostaje na površini utisaka i asocijacija.

M. Panić je iz kraja u kome je jezik lep, sočan, melodičan i slikovit. Ta lepota mačvanskog jezika izrazila se izdašno u prozi Janka Veselinovića. Poezija M. Panića sadrži ta lepa preimućstva mačvanskog bogatstva. U njoj ima svežih reči, izvađenih iz riznice narodnog govora, reči koje su nepoznate gradskom govoru, a te reči i kovanice nisu nasilno uvedene u poeziju. Poetski izraz u stihovima M. Panića mnogo je dobio i lepotom ovog jezika. Lepota jezika daje Panićevim stihovima više narodnog i zavičajnog umetničkog obeležja, nego vulgarizovana preslikavanja seljačkog govora.

Šta šumori janj granati?
Šum jošika kakav hvata?
Topolama suvovrhim
Po granama razigranim
Šta ćućore crna jata?
Lakosani zec se preno . . .

M. Panić se oslanja i odviše na draži, milozvučnost i čarolije svog jezika, pa ne obraća veću brigu versifikaciji. Zbog toga je veliki broj njegovih stihova primitivno građen, a veliki broj je zaostao u versifikaciji perioda sledbenika Vojislava Ilića.

Proces života u selu kod nas daje raznovrsnog materijala i proznom piscu i pesniku. M. Panić ne bi trebalo da se zaustavi na pesmama koje je dao o životu sela u predratnom periodu. Koristeći tradicije našeg pesništva o selu, osluškujući plemenite tonove našeg narodnog melosa, oslobađajući se vulgarizacija u folkloru, Panić bi mogao sa većim uspehom u ostvarenju pesničkog izraza ući u ono što on najviše po svome osećanju pesnika voli, u život sela i u dušu srpskoga seljaka.

Na kraju moramo ukazati na jednu redaktorsku grešku pri sastavljanju ove zbirke. Nije bilo nimalo potrebno da se na kraju zbirke domeće ciklus »Preostale stranice«. Time je oduzeta zbirci punoća celine, šta više time je razlomljena linija pesnikovog razvitka. Ova greška nastupila je izvesno iz shvatanja poezije kao umetnosti same po sebi, bez veze sa događajima iz života, ma koliko oni krupni, istorisko značajni i sudbonosni bili.

Velibor GLIGORIĆ

O NAŠOJ BIBLIOGRAFIJI

Tačna i potpuna bibliografija pretstavlja osnovu za organizovan sistematski naučni i praktični rad.

Za celo vreme postojanja stare Jugoslavije izišle su samo tri bibliografske publikacije: »Jugoslovenski bibliografski godišnjak za 1933 godinu« u izdanju Narodne biblioteke u Beogradu 1935 godine kao posebno izdanje Srpske akademije nauka, »Bibliografija knjiga ženskih pisaca u Jugoslaviji« u izdanju Udruženja univerzitetski obrazovanih žena Jugoslavije 1936 godine i »Prilog jugoslovenskoj bibliografiji za 1938 godinu« od Boška M. Veljkovića u izdanju pisca.

Ove tri publikacije, pored pokušaja da se izdaju neki bibliografski časopisi, pretstavljaju sve što je za preko dve decenije učinjeno na području bibliografije pre rata.

Ni statistički godišnjaci bivše Jugoslavije nemaju nikakvih podataka o izdavačkoj delatnosti. Iz tih godišnjaka jedino se može saznati koliko su primeraka knjiga primale narodne biblioteke (ovi su podaci nepotpuni) u Beogradu, Ljubljani i druge koje su postojale, ali je nemoguće u godišnjacima ustanoviti u kolikim su tiražima bile tada knjige štampane, a naročito nije moguće naći ostale nužne bibliografske podatke o knjigama, brošurama i drugim publikacijama.

U novoj Jugoslaviji, gde su ekonomika i naučni rad postavljeni na planske temelje, i rad na bibliografiji razvija se organizovano i planski. Danas se vodi potrebna evidencija i statistika o svakoj štampanoj stvari, a bibliografiji se posvećuje naročita pažnja.

Odmah po oslobođenju, još 1945 godine, Naučni institut pri Pretsedništvu SNOS-a u Ljubljani objavio je bibliografske podatke o štampi za vreme Narodnooslobodilačke borbe u Sloveniji, a taj materijal ušao je 1948 godine u knjigu »Građa za bibliografiju o narodnooslobodilačkoj borbi« u izdanju Direkcije za informacije pri Vladi FNRJ.

Ozbiljnom radu na evidenciji i statistici štampe i izdavačke delatnosti uopšte pristupila su drugom polovinom 1946 sva republička odeljenja za štampu, danas uredi za informacije pri pretsedništvima vlada. Zatim se na bibliografiji knjiga, časopisa i članaka radi u bibliografskom odeljenju Državne založbe Slovenije, Sveučilišnoj biblioteci u Zagrebu, Bibliografskom institutu Narodne Republike Srbije, koji je nedavno osnovan, itd.

U saveznom Ministarstvu poljoprivrede 1945 godine osnovan je Zavod za jugoslovensku poljoprivrednu bibliografiju. U 1946 godini u Zavodu se radilo na prikupljanju poljoprivredne građe za 1945 i 1946 godinu.

U Narodnoj Republici Sloveniji doskora je izlazio bibliografski mesečnik »Slovenski tisk« (počeo sa izlaženjem u januaru 1946), koji je kasnije promenio ime u »Naš tisk«.

Kao stalan bibliografski mesečnik od novembra 1947 izlazi u Beogradu, u izdanju Jugoslovenske knjige, »Izdavačka delatnost u FNRJ«. Materijal za ovaj mesečnik priprema i sređuje Direkcija za informacije pri Vladi FNRJ na osnovu podataka ureda za informacije pri vladama narodnih republika.

Od značajnijih bibliografskih izdanja dosada je kod nas izdato: »Jugoslovenska bibliografija 1945« (Beograd, 1947), izdanje »Jugoslovenske knjige«. Ovaj zbornik izdat je kao bibliografska građa s ciljem da bude pregled izdavačke delatnosti u jednom kratkom vremenskom periodu »i neka vrsta kataloga za brzu orijentaciju«.

Srpsko lekarsko društvo u Beogradu izdalo je 1947 »Bibliografiju srpske zdravstvene književnosti (1757—1918)«. Ovaj bibliografski pregled — uz knjige i brošure kao i članke iz medicine i higijene — obuhvata i pomoćne nauke, izveštaje i vesti iz našeg i stranog medicinskog sveta objavljene u raznim našim publikacijama. Bibliografija sadrži 223 strane.

Godine 1948 izdalo je »Srpsko lekarsko društvo i drugu svesku pod naslovom »Bibliografija srpskog arhiva« (1918—1941).

U izdanju Zavoda za poljoprivrednu bibliografiju pri saveznom Ministarstvu poljoprivrede izišla je 1947 godine »Jugoslovenska poljoprivredna bibliografija za 1945 godinu«.

U Zagrebu u izdanju Društva inženjera i tehničara NR Hrvatske objavljena je »Šumarska bibliografija od 1846 — 1946« (Zagreb, 1947).

Bibliografski institut Narodne Republike Srbije izdao je 1948 godine dve sveske »Biltena prinovljenih stranih naučnih i stručnih knjiga i časopisa biblioteka u Beogradu«. Prva sveska sadrži 248 strana a druga 424 strane.

Univerzitetska biblioteka »Svetozar Marković« u Beogradu izdaje tromesečno »Spisak« o svim prinovljenim knjigama Univerzitetske biblioteke sa potrebnim bibliografskim podacima o knjigama i brošurama koje biblioteka prima.

Pedagoški institut Ministarstva prosvete Narodne Republike Srbije izdao je zbornik »Bibliografija pedagoške štampe« (knjiga, časopisa i listova). Ova bibliografija sadrži pregled pedagoške štampe za vreme od januara 1945 do 30 juna 1948 godine.

Od velikog je značaja za proučavanje istorije narodnooslobodilačke borbe i narodnooslobodilačkog pokreta »Građa za bibliografiju o narodnooslobodilačkoj borbi» (knjige, brošure, listovi, časopisi i bilteni). Bibliografiju je izdala Direkcija za informacije pri Vladi FNRJ u julu 1948 godine. U predgovoru ove bibliografije između ostalog kaže se: Objavljivanje ove prve građe za bibliografiju o narodnooslobodilačkoj borbi u Jugoslaviji treba da bude početak za izradu potpune bibliografije svih grana izdavačke delatnosti u toku narodnooslobodilačke borbe i o narodnooslobodilačkoj borbi. Knjiga sadrži 200 strana.

Jula meseca 1948 godine izdao je Ured za informacije pri Pretsedništvu Narodne Republike Srbije »Bibliografiju Srbije 1947«. Bibliografija sadrži 254 strane formata 59 X 84.

U ovoj bibliografiji, pored republičkih izdanja knjiga, brošura i drugih publikacija, obuhvaćena su i izdanja saveznih izdavačkih preduzeća i ustanova koja se bave izdavačkom delatnošću a koja delaju i postoje u Narodnoj Republici Srbiji. Pored knjiga i brošura, u drugom delu bibliografije sređeni su podaci o listovima i časopisima Srbije, kao i podaci o listovima i časopisima saveznog značaja koji izlaze u NR Srbiji.

Iz ovih podataka može se zaključiti da je na području bibliografije i pored mnogih nedostataka koji su neizbežni u svakom početnom radu, u novoj Jugoslaviji za ovo kratko vreme mnogo učinjeno i neuporedivo više nego kroz čitavo vreme u bivšoj Jugoslaviji, što pretstavlja veliki korak napred u našim bibliografskim naporima.

Nikola KRSMANOVIĆ

Sastanak aktiva slovenačko-hrvatskog prosvetnog saveza

U Trstu je održan sastanak aktiva Slovenačko-hrvatskog prosvetnog saveza, na kome su učestvovali delegati svih slovenačkih i hrvatskih prosvetnih ustanova na Slobodnoj Teritoriji Trsta. Sastanak aktiva sazvan je zbog donošenja odluke o stavu koji Slovenačko-hrvatski prosvetni savez treba da zauzme prema elementima koji sadašnju situaciju na Slobodnoj Teritoriji Trsta, nastalu posle objavljivanja rezolucije Informbiroa, iskorišćavaju za razbijanje jedinstva slovenačkog stanovništva u angloameričkoj okupacionoj zoni STT.

Na sastanku je govorio sekretar Slovenačko-hrvatskog prosvetnog saveza Pahor. On je upozorio delegate na opasnost koju pretstavlja delatnost ovih elemenata za jedinstvo slovenačkog življa u angloameričkoj zoni i istovremeno uputio apel svima kulturnim radnicima na tršćanskoj teritoriji da ulože sve svoje snage za podizanje kulturno-prosvetnog nivoa slovenačkog i hrvatskog stanovništva na STT.

KULTURNI ŽIVOT U REPUBLIKAMA

SRBIJA

U Beogradu se otvara Akademija za primenjenu umetnost — prva u našoj zemlji

Ove godine u Beogradu biće otvorena Akademija za primenjenu umetnost — prva u našoj zemlji. Učenici koji su završili srednju školu za primenjenu umetnost moći će da pohađaju Akademiju, na kojoj će nastava trajati tri godine. Učenici sa velikom maturom polagaće prijemni ispit. Po prijemu u Akademiju, oni će provesti dve godine na prijemnom tečaju, a zatim će nastaviti redovno pohađanje Akademije.

Akademija će imati odeljenja za dekorativno slikarstvo i vajarstvo, dekorativnu arhitekturu, grafiku i plastiku, odeljenje za projektovanje tekstila i kostima, keramiku, scenografiju, obradu plemenitih metala i obradu stakla. Svršeni učenici Akademije postaju projektanti u svim oblastima primenjene umetnosti i mogu da se zaposle kao nastavnici srednjih škola i škola za primenjenu umetnost.

★ **Centralni odbor Jedinstvenih sindikata Jugoslavije**, u zajednici sa Poslovnicom Komiteta za kulturu i umetnost Vlade FNRJ organizovao je po radničkim odmaralištima, u toku celog leta, gostovanja naših najistaknutijih umetnika iz svih republika. Pevači operski i narodni violinisti i pianisti, baletski igrači, odlazeći među najbolje trudbenike naše zemlje, izveli su odabrane umetničke programe, svesni da će ovi koncerti po odmaralištima uticati na kulturno uzdizanje trudbenika i biti im potstcaj za njihova nova pregnuća.

★ **Kulturno-umetničko društvo Sreskog sindikalnog veća »Nikola Vlaški«** gostovalo je po Bačkoj i dalo priredbe u Kuli i Bačkoj Palanci. Po povratku sa turneje po Bačkoj, članovi društva posetili su graditelje autoputa »Bratstvo i jedinstvo«. Uskoro će kulturno-umetnička ekipa ovoga društva krenuti na turneju u sela Šidskog sreza.

★ **Mađarsko narodno pozorište u Subotici pristupilo je pripremama** za pretstojeću pozorišnu sezonu. Repertoar Mađarskog narodnog pozorišta pretstavljaju značajna dela naše i strane klasične pozorišne literature, među kojima: »Duboko korenje« od američkih pisaca d'Asoa i Goua, »Cvrčak na ognjištu« od Čarlsa Dikensa, »Heroji i junaci« od Šandora Gergelja, »Gospoda Glembajevi« od Miroslava Krleže, »Vasja Železnova« od Maksima Gorkog itd. Mađarsko narodno pozorište gostovaće i u okolnim mestima. Pozorište je i u prošloj pozorišnoj sezoni postiglo znatan uspeh: od 200 pretstava koliko je dalo, 83 pozorišne pretstave prikazane su po selima i gradovima Vojvodine. U vezi sa posetom sela, uprava pozorišta izradila je plan po kome će gostovati u onim mađarskim selima koja nemaju svoja pozorišta.

★ **Vojvođansko narodno pozorište**, posle izvršenih priprema, otvoriće novu pozorišnu sezonu 25 septembra. Pozorište će pred publiku izići sa dramskom premijerom »Rodoljupci« od Jovana Sterije Popovića. Ovom jubilarnom premijerom obeležiće se stogodišnjica revolucije 1848 godine, u čijim se okvirima odigrava radnja ovog Sterijinog dela. Druga premijera, takođe jubilarna, biće »Dundo Maroje« od dubrovačkog pisca Marina Držića. Ove godine, navršava se 400-godišnjica Držićeve drame »Tirena«.

★ **Na osnovu odluke Zemaljske uprave** kulturno-prosvetnog saveza Srbije, po svim našim gradovima stvoreni su, ili se stvaraju literarni klubovi, koji imaju veliku važnost za kulturno uzdizanje radnih ljudi, naročito omladine. Kao glavni zadatak literarnih klubova jeste: popularizovanje, širenje i razvijanje književnosti u širokim radničkim slojevama i pomaganje narodne književnosti. U Leskovcu je ovih dana održana osnivačka skupština literarnog kluba, izabrano pretsedništvo i ocrtan budući rad. Predviđeni su petnaestodnevni sastanci kluba, književne večeri, gostovanja i povezivanje sa klubovima ostalih gradova. Ovih dana, u zajednici sa Gradskim narodnim pozorištem biće priređeno veče u čast Petra Kočića. Narodno pozorište izvešće Kočićevog »Jazavca pred sudom«, dok će literarni klub spremiti referat o Petru Kočiću i njegovu pesmu u prozi »Slobodi«.

★ **U Požarevcu je priređena izložba slikarskih i vajarskih radova** Udruženja likovnih umetnika Srbije. Ovu izložbu organizovalo je, u zajednici sa udruženjem, Ministarstvo prosvete Srbije. Izložba u Požarevcu bila je otvorena četiri dana, a iz Požarevca je preneta za Kragujevac. Ona će posetiti više gradova u Srbiji i na taj način omogućiti narodnim masama iz unutrašnjosti da se upoznaju sa umetničkim stvaranjem naših likovnih umetnika.

BOSNA I HERCEGOVINA

Kulturno-prosvetna delatnost »Kemičara« iz Lukavca

Kao gost Sindikalne podružnice radnog kolektiva »Elektrobosna« u Jajcu pre nekoliko dana gostovalo je kulturno-umetničko društvo »Kemičar« iz Lukavca. Diletantska sekcija ovog društva, koja je na ovogodišnjem festivalu kulturnih društava Bosne i Hercegovine u Sarajevu postigla najbolji uspeh, izvela je komediju »Prst pred nosom« od J. Horvata. Hor je otpevao X Mokranjčevu rukovet.

★ **U Bosanskom Petrovcu osnivačkoj skupštini kulturno-prosvetnog društva »Radivoj Rodić«** prisustvovala su rukovodstva svih masovnih organizacija sa područja sreza.

Kroz diskusiju iznesen je značaj osnivanja ovog društva koje će mnogo doprineti kulturno-prosvetnom radu među masama. Skupština je donela zaključke da se u svim mesnim područjima osnuju kulturno-prosvetna društva.

HRVATSKA

U Zagrebu je osnovana četvorogodišnja kinematografska škola

U Zagrebu je osnovana kinematografska škola, koja će dati našoj kinematografiji stručne kadrove za tehničku službu. Kinematografska škola ima rang potpune srednje stručne škole. Prema Uredbi, koju je donela Komisija za kinematografiju Narodne Republike Hrvatske, škola će trajati četiri godine i deliće se na sledeće otseke: snimateljski, laboratoriski, tonski i otsek za osvetljenje. Pored stručnih predmeta, u školi će se predavati i predmeti iz opšteg obrazovanja. Dosad se za ovu školu prijavilo 24 učenika.

★ **U saradnji sa svojim mesnim** i sreskim sindikalnim većem, bjelovarsko sindikalno kulturno-umetničko društvo »Jednakost« organizovalo je nekoliko gostovanja po gradovima zapadne Slavonije. Radničko kulturno-umetničko društvo »Nikola Demonja« iz Vinkovaca održalo je u vinkovačkom Domu kulture svoju prvu priredbu na kojoj su nastupile od sekcija: pevački hor, tamburaški orkestar, limena muzika, kao i dramska i folklorna grupa. S ovim svojim prvim programom sekcije društva odlaze na veliku turneju po Srbiji, gde će gostovati u Mladenovcu, Aranđelovcu i Valjevu. Osim centralnog osječkog Radničkog kulturno-umetničkog društva »Josip Kraš«, u Osijeku najbolje sindikalne podružnice aktivno razvijaju među svojim članstvom umetnički rad. Posle niza nastupa po osječkim preduzećima i izvan Osijeka, uprava podružnice gradskog preduzeća »Tramvaj, vodovod i plinara«, organizovala je gostovanje kod tramvajaca Subotice i Novog Sada.

★ **Odmah po oslobođenju otvorena je u** Zagrebu Gradska muzička škola, koja je ubrzo postala nedovoljna, jer nije mogla da primi više od 500 učenka. Zbog toga su postepeno održavani muzički tečajevi na području svih gradskih rejona. Ove godine učinjen je veliki korak napred: Prosvetno odeljenje Gradskog NO-a otvorilo je tri niže muzčke škole. Nastava na muzičkim školama traje šest godina, a predavanja su podešena tako da ne smetaju učenicima u pohađanju redovnih škola. Glavni predmeti su klavir, violina i violončelo, a obavezan je predmet solfeđo.

★ **U Trogiru je prošlih dana izvršeno snimanje** nekoliko spoljnih scena za naš novi dokumentarni film »Jadran kroz vijekove«. Snimanje se vrši u režiji preduzeća »Jadran film«.

★ **Kulturno-umetnički otsek Ministarstva prosvete** u saradnji s Gradskim odborom Narodnog fronta Zagreba, Mesnim sindikalnim većem i Gradskim odborom Narodne omladine, pokrenuo je akciju za osnivanje literarnih kružoka, koji će imati cilj da šire i upoznaju široke narodne slojeve s umetničkim delima najboljih, najnaprednijih pisaca svetske i domaće literature. U tim kružocima okupljaće se svi oni koji žele da se bliže upoznaju s književnošću, a posebno oni koji žele da se njom aktivno bave i da sami aktivno učestvuju u njenom stvaranju. Aktivni učesnici moći će, vremenom, prelaziti u kružok mladih pisaca — početnika, gde će im se moći pružiti veća i stručnija pomoć od starijih drugova književnika.

★ **Na svim šumskim radilištima u Narodnoj Republici Hrvatskoj** počeće intenzivan kulturno-prosvetni i politički rad. Po radilištima će se organizovati kolektivno čitanje štampe i popularno naučne i zabavne literature, kao i slušanje radio-emisija. Kulturno-umetničko društvo Siska, Bjelovara, Ogulina, Kutine, Dvora na Uni i drugih, obilaziće radilišta i davati priredbe za šumske radnike. Društvo »Josip Kraš« kao i druga već obilaze radilišta. Glavni odbor poslao je dosad na radilišta 45 radio-aparata. Uskoro će šumska radilišta obilaziti i pokretna kinoaparatura.

CRNA GORA

Institut za proučavanje istorije Crnogorskog naroda

Na Cetinju je osnovan Institut za proučavanje istorije crnogorskog naroda. Obilna, neprikupljena i naučno još neobrađena građa iz ranije i novije istorije crnogorskog naroda svakako će Institutu pružiti dovoljno materijala za razvijanje intenzivnog rada. Institutu će pružiti pomoć Istorisko društvo Crne Gore, koje je osnovano početkom ove godine, a koje izdaje dvomesečni časopis »Istoriski zapisi«.

★ **Na Cetinju je osnovan Zavod** za zaštitu i naučno proučavanje spomenika kulture i prirodnih retkosti u Crnoj Gori. Zavod će doprineti da se pitanju proučavanja i zaštite spomenika kulture, pokloni veća briga i pruži stalna i sistematska pomoć.

★ **Mesno sindikalno veće u Plevlju** dobilo je kredit od 1,020.000 dinara kao pomoć za kulturno-prosvetni rad. Od te sume nabavljeno je dosad raznih stručnih i naučnih knjiga u vrednosti od 100.000 dinara. Novim knjigama snabdeće se centralna biblioteka Mesnog veća, crveni kutić i šest biblioteka po podružnicama. Iz ovog kredita podići će se radnički klubovi pri ciglani »Breznik« i pilani »Radosavac«.

★ **Na sastanku Odbora za pripremu Republičke smotre kulturno-umjetničkih društava**, održanom pod pretsjedništvom Jovana Koprivice, pomoćnika ministra prosvjete NR Crne Gore, riješeno je da se prva smotra svih kulturno-umjetničkih društava u Crnoj Gori — sindikalnih i omladinskih — održi 11, 12 i 13 oktobra o.g. na Cetinju. Prethodno će se održati sreske smotre, na kojima će komisije odabrati ona društva i programe, koja ispunjavaju uslove za takmičenje na smotri. Plan takmičenja već je ranije upućen svima društvima. Ove smotre održaće se od 27 septembra do 2 oktobra i to: 27 septembra u Cetinju, 28-og u Kotoru, Titogradu i Pljevljima, 29-og u Hercegnovom, Nikšiću i Bejelom Polju, 30-og u Danilovgradu i Beranama, 1-og oktobra u Baru i Andrijevici a 2 oktobra u Kolašinu. Radi što uspješnijih priprema, komisija sastavljena od članova ovog Odbora obići će sva društva u vremenu od 7 do 16 ovog mjeseca, kako bi se objedinio rad svih društava, dajući pri tom uputstva u izvođenju odabranog programa i organizaciji sreskih smotri. Ovu komisiju sačinjavaju Marko Kažić, načelnik Ministarstva prosvjete, Antun Pogačar, direktor Srednje muzičke škole »Njegoš« i po jedan pretstavnik Glavnog odbora Jedinstvenih sindikata i Zemaljskog vijeća Narodne omladine Crne Gore. A. B.

★ **U cilju stručnog i idejno-političkog uzdizanja**, Ministarstvo prosvete Crne Gore organizovalo je u toku jula i avgusta seminare za sve kvalifikovane učitelje u Republici. Aktiv predavača, koji je za tu svrhu bio formiran pri Ministarstvu prosvete, odabrao je, pripremio i obradio predavanja o najvažnijim pitanjima sa kojima se učitelji svakodnevno susreću u nastavnom i prosvetno-kulturnom radu. Pomoćni učitelji bili su obuhvaćeni tromesečnim tečajevima, a učitelji šiptarskih manjinskih škola posebnim. Tako su svi učitelji u Republici u toku jula i avgusta bili obuhvaćeni seminarima ili tečajevima.

SLOVENIJA

Nedelja napredne knjige

Od 19 do 26 septembra ove godine održava se u Sloveniji u okviru takmičenja za podizanje narodnih knjižnica »Nedelja napredne knjige«. Ove nedelje sreski i okružni narodni prosvetni odbori organizuju predavanja o značaju dobre knjige i daju kulturne priredbe. Knjižničari pregledaju i analiziraju delovanje narodnih knjižnica, o kojemu zatim diskutuju na zajedničkim sastancima sa rukovodiocima. Prihod sa kulturnih priredaba i od prodaje posebnih značaka, namenjen je popunjavanju knjižnica. Osnovni zadatak »Nedelje napredne knjige« jeste da se pobudi interesovanje za naprednu knjigu i da u narodnim knjižnicama za vreme zimskog perioda rad postane što intenzivniji.

BIBLIOGRAFIJA

Pivo Karamatijević: **Crteži. 20 motiva iz oslobodilačkog rata i sa Omladinske pruge.** — »Kultura«, Beograd 1948.

Zbornik oddelka za arhitekturo na Univerzi v Ljubljani 1946—1947. — Zbornik radova profesora i studenata Ljubljanskog univerziteta. Uredili: Ing. arch. Marjan Mušić i stud. arch. France Ivanšek. — Izdanje »Državne založbe Slovenije«, Ljubljana 1948, str. 133

UREDNICI:
Jovan Popović, Čedomir Minderović i Marijan Jurković

PRETPLATA ZA KNJIŽEVNE NOVINE
Za našu zemlju na 3 meseca 35 dinara, na 6 meseci 70 dinara i na godinu dana 140 dinara.
Za inostranstvo: na 3 meseca 50 dinara, na 6 meseci 100 dinara i na godinu dana 200 dinara.
Broj čekovnog računa 1-9060049
Poštanski fah 617.

Odgovorni urednik: Jovan Popović, Beograd, Francuska broj 7 — Štamparija »Borba«, Beograd, Dečanska 31.